

Idéprogram 2022

Den demokratiskt utarbetade arbetsplanen för Pliktrådets verksamhet under året 2022 – 2023.
Detta styrdokument arbetades fram under Värnpliktskongressen 2022.

1: Pliktlagens legitimitet

Totalförsvarsplikten är ett instrument för att bygga och organisera totalförsvaret. Det denna försvarsorganisation ytterst ska skydda och bevara är den demokratiska samhällsordningen och mänskliga rättigheter. För att plikten ska kunna tolereras och tillämpas inom ett fritt och demokratiskt samhälle måste det tvång och den frihetsinskränkning som plikten utgör vara legitim. Sådan legitimitet kan endast uppnås genom att totalförsvaret genomsyras av de demokratiska värderingar som ska försvaras, förenat med en bred folkförankring och transparens vad gäller hur plikten tillämpas.

Betydelsen av, och utmaningen i, att legitimera plikten ökar i samma grad som den begränsar de pliktades frihet. Med nuvarande tillämpning av totalförsvarsplikten utgör grundutbildningen en inskränkning av de totalförsvarspliktigas grundläggande demokratiska rättigheter. Totalförsvarsplikten innebär att individer under en förhållandevis lång tid, i ett av livets mest formativa skeden, tvingas anpassa hela sitt liv efter det statliga intresset av ett totalförsvaret. Detta innefattar inte minst heltidssysselsättning inom farlig verksamhet och övning som direkt eller indirekt syftar till väpnad strid.

För att säkerställa försvarsorganisationens demokratiska ändamålsenlighet, och legitimiteten för plikttagstiftningen som instrument, krävs en medinflytandeorganisation för de som tas i anspråk av lagen. En sådan medinflytandeorganisation krävs för att tillvarata de pliktades intressen och rättigheter. Det är viktigt för demokratin att det finns en kritisk och oberoende granskning av de myndigheter som får möjlighet att personalförsörja viktiga funktioner genom att utbilda och därefter krigsplacera pliktiga inom totalförsvaret. Den oberoende granskningen som de totalförsvarspliktiga utövar genom medinflytandet är en förutsättning för den transparens och folkförankring som är nödvändig för pliktlagens legitimitet.

1.1 Användning av totalförsvarsplikten

Att som myndighet få nyttja pliktinstrumentet är ett privilegium. Enligt 1 § i Lag (1992:1403) om totalförsvaret och höjd beredskap är totalförsvaret den verksamhet som behövs för att förbereda Sverige för krig. Därför bör plikten inte användas för att lösa interna personalförsörjningsbehov. Ingen ska skrivas in för civil- eller värnplikt i något annat syfte än uppfyllnad av krigsorganisationen, och utbildningen ska vara relevant och meningsfull. Det är alltså av yttersta vikt att användningen av totalförsvarsplikten svarar mot ett verkligt behov.

Den som kallas till mönstring eller plikttjänstgöring ska upplysas om vad detta innebär och omfattar. Utbildande myndighet måste använda ett språkbruk som inte skyler över innebörden och omfattningen av tjänstgöring under totalförsvarsplikt. Transparens måste råda mellan utbildare och pliktad, om förhållandet dem emellan.

Att kallas in för tjänstgöring inom lagen om totalförsvarsplikt är en betydande uppoffring för den enskilde. Denna uppoffring innebär exempelvis att studier, arbete och familj måste sättas åt sidan och skjutas upp under en längre tid. Detta får inte bara inverkan i stunden, utan påverkar även negativt bland annat livslön och intjänandet till pension.

För närvarande sker grundutbildning enbart genom värnplikt. I det skede som civilplikten återaktiveras är det väsentligt att civilpliktiga och värnpliktiga behandlas och betraktas utifrån lika villkor. De kravformuleringar som i pliktrörelsens styrdokument endast berör värnpliktiga i nuläget,

måste i alla avseenden även omfatta de civilpliktiga (i den mån det är relevant). Rättigheter och förmåner som gäller värnpliktiga måste även gälla civilpliktiga.

Sverige står inför nya stora försvarssatsningar. Satsningar på numerär i Försvarsmakten och värnpliktsvolymerna får inte göras på utbildningskvalitetens bekostnad.

Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:

- att totalförsvarsplikt endast ska användas som uppfyllnad av krigsorganisationen,**
- att utbyggnaden av Försvarsmakten inte görs på utbildningskvalitetens bekostnad,**
- att de som genomför utbildning under totalförsvarsplikt är väl upplysta om pliktens innebörd, omfattning, rättigheter och skyldigheter vid utbildningsstart.**
- att språkbruket inom myndigheter med tillåtelse att utbilda med totalförsvarsplikt inte förringar plikten och insinuerar frivillighet,**
- att totalförsvarsplikten ska vara ett meningsfullt alternativ till arbete och studier, samt**
- att civilpliktiga omfattas av samma rättigheter och förmåner som värnpliktiga.**

1.2 De totalförsvarspliktigas syfte

De totalförsvarspliktiga ska stå upp för och försvara det demokratiska svenska samhället och dess intressen. Samhället vi lever i grundas på demokratiska värderingar, vilket innebär att varje individ har rätten att leva som den själv vill, såvida dennes rättigheter inte inskränker någon annans rättigheter.

Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:

- att de totalförsvarspliktiga ska stå upp för och försvara det demokratiska svenska samhället och dess intressen.**

1.3 Social påverkan

Pliktlagstiftningen är en inskränkning av individens möjlighet att själv bestämma över sysselsättning och egenförsörjning. Därför måste ansvariga myndigheter ta hänsyn till sociala aspekter i planering och genomförande av utbildning, för att minimera negativa konsekvenser för totalförsvarspliktiga. Myndigheten ska inte begränsa eller vidta tvångsåtgärder mot de totalförsvarspliktiga mer än vad som är nödvändigt för att genomföra utbildningen. Om myndigheten anser det nödvändigt att förstärka begränsningar eller tvångsåtgärder under särskilda perioder ska syftet med dessa stå i proportion till de negativa konsekvenser som åtgärderna medför för de totalförsvarspliktiga. De totalförsvarspliktiga ska informeras om varför tvångsåtgärderna vidtas.

Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:

- att verksamheten ska bedrivas på ett sådant sätt att den i så liten mån som möjligt påverkar individens sociala liv negativt,**
- att den totalförsvarspliktiga enbart ska begränsas eller underställas tvångsåtgärder vid synnerliga skäl, samt**

att myndigheten ska utreda rimligheten av tvångsåtgärder och begränsningar gentemot totalförsvarspliktiga, samt dess förenlighet med gällande lagtext och proportionalitetsprincipen.

1.4 Ekonomisk kompensation

Utbildande myndighet ska säkerställa att ingen lider betydande ekonomisk förlust av att genomföra utbildning inom ramen för lagen om totalförsvarsplikt. Kompensationer och ersättningar måste därför vara på en rimlig nivå.

För att säkerställa att ersättningarna inte urholkas över tid ska totalförsvarspliktigas förmåner och ersättningar indexregleras. Vidare måste dagsersättningen höjas, dels för att stå i proportion till den viktiga uppgift de totalförsvarspliktiga fullgör samt utbildningens påfrestande natur, dels för att tjänstgöring inom ramen för totalförsvarsplikt ska vara ett attraktivt alternativ till studier och arbete.

Tydlig information om vilka ersättningar som finns att tillgå inom det offentliga trygghetssystemet ska finnas lättillgängligt, för att säkerställa en dräglig livstillvaro. Slutligen bör de rabatterade priser i näringslivet som gäller studenter även gälla totalförsvarspliktiga.

Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:

att ingen ska lida betydande ekonomisk förlust av att genomföra utbildning inom ramen för lagen om totalförsvarsplikt,

att de totalförsvarspliktigas ersättningar höjs och indexregleras, samt

att utbildande myndighet samarbetar med andra aktörer inom det offentliga trygghetssystemet för att göra information och handläggande lättillgängligt,

att totalförsvarspliktiga erbjuds rabatterade priser i näringslivet.

1.5 Demokratiska påverkansmöjligheter

För att säkerställa totalförsvarets demokratiska ändamålsenlighet och legitimiteten för totalförsvarsplikten som instrument krävs en medinflytandeorganisation för pliktpersonalen. En sådan medinflytandeorganisation krävs för att tillvarata de totalförsvarspliktigas intressen och rättigheter. Det är även viktigt för demokratin att det finns en kritisk och oberoende granskning av de myndigheter som får möjlighet att personalförsörja viktiga funktioner genom utbildning av totalförsvarspliktiga. Den oberoende granskningen som de totalförsvarspliktiga genom medinflytandet kan skapa utgör därmed en förutsättning för den transparens och folkförankring som är nödvändig för pliktens legitimitet.

Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:

att ett fungerande medinflytandesystem garanteras de som genomgår utbildning under plikt.

1.6 Civil meritering

Riksdagen, regeringen och ansvariga myndigheter måste prioritera arbetet med allmän statushöjning av militär och civil grund- och repetitionsutbildning, samt sträva efter att genomförd grundutbildning har ett reellt civilt meritvärde. För att lyckas krävs att ansvariga myndigheter fördjupar samarbetet med utbildningsväsendet och arbetsmarknadens parter.

Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:

- att berörda instanser och utbildande myndigheter arbetar aktivt för att höja statusen för genomförd plikttjänstgöring, samt**
- att berörda instanser och utbildande myndigheter arbetar aktivt för att genomförd plikttjänstgöring har ett reellt civilt meritvärde.**

1.7 Rätten att vara vapenfri

Bland Sveriges totalförsvarspliktiga finns de som har en sådan personlig övertygelse rörande bruk av vapen att de inte kan acceptera att utbildas för att använda vapen mot en annan människa. Ett sådant ställningstagande bygger i allmänhet på en personlig övertygelse av ideologisk, filosofisk, religiös eller liknande natur, och ska därför respekteras oinskränkt.

Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:

- att ett ställningstagande mot bruk av vapen mot annan ska respekteras oinskränkt.**

2: Medinflytande

2.1 Medinflytandestrukturen

Syftet med medinflytande under plikttjänstgöringen är att utveckla verksamheten i enlighet med utbildningens mål och att främja goda utbildningsförhållanden. Medinflytande grundar sig i ett modernt ledarskap som förutsätter gruppens delaktighet och engagemang för att klara av de krav som uppgiften ställer. Medinflytande är också ett uttryck för de demokratiska ideal och den grundläggande människosyn som ska prägla verksamheten inom en demokratisk stats försvar.

Det formaliserade medinflytandet är de totalförsvarspliktigas främsta medel för att förbättra sin dagliga tillvaro. Medinflytandesystemet är ett rikstäckande forum och en kontaktyta för samverkan mellan totalförsvarspliktiga under grundutbildning. Medinflytandet är i sämsta fall den enda nödbroms som finns för en totalförsvarspliktig som blivit orättvist behandlad.

För att de förtroendevaldas arbete inte ska undermineras måste deras arbetstid betraktas som en ordinarie del av utbildningen. Deras vitsord får heller inte sänkas om de exempelvis genom deltagande på möten missat betygsättande moment. I stället ska förtroendeuppdraget ses som en merit.

Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:

- att förtroendevaldas arbete ska ses som en del av den ordinarie tjänsten,**
- att de förtroendevaldas arbete inte ska påverka det militära vitsordet negativt, utan vägas in och ha betydelse i positiv bemärkelse, samt**
- att utbildande myndighet utvecklar medinflytandearbetet inom hela organisationen.**

2.1.1 Medinflytandeansvarig

För att tillse att medinflytande tillämpas, att de förtroendevaldas rättigheter och behov tillgodoses samt för att säkerställa kontinuitet ska det på samtliga grundutbildande enheter finnas en lokalt medinflytandeansvarig. Tillsammans med organisationsenhetschef har lokalt medinflytandeansvarig huvudansvaret för tillämpning och uppföljning av medinflytandet. Den medinflytandeansvariga ska

ha en djupare insikt i strukturen på förbandet, med förtroende hos både de totalförsvarspliktiga och personalen.

Pliktrörelsen och dess centrala företrädare måste kunna lita på att utbildande myndighet tar ansvar för att tillse att en fungerande lokal medinflytandestruktur finns samt att de utbildar sin personal om denna. För att samordna myndighetens medinflytandestruktur med personal ska det finnas en centralt medinflytandeansvarig.

Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:

- att det på samtliga utbildande enheter finns en medinflytandeansvarig,**
- att det finns en centralt medinflytandeansvarig på högkvarteret eller inom myndighetsledningen,**
- att lokalt medinflytandeansvarig har utbildning i medinflytande, samt**
- att lokalt medinflytandeansvarig följer den arbetsbeskrivning som denne blir delgiven.**

2.1.2 Utbildning och val inom Försvarmakten

En förutsättning för ett välfungerande medinflytande är kunskap hos befäl och värnpliktiga om medinflytandets möjligheter och syfte. Det är av betydelse att alla värnpliktiga utbildas med medinflytande som en genomgående och naturlig del av verksamheten. Uppgiften ska åligga de utbildande befälen, för att ge ämnet den dignitet som krävs.

Försvarmaktens medinflytandeutbildning av officerare och befäl är inte alltid tillräcklig. För att medinflytande ska vara en naturlig del av verksamheten måste det ges högre prioritet inom utbildningen för befäl. Eftersom det är förbandens ansvar att medinflytandet fungerar ska också förbandet ansvara för att den anställda personalen är välinformerad och fortlöpande utbildas i enlighet med de reglementen och den grundsyn som gäller inom Försvarmakten.

En av förutsättningarna för ett fungerande medinflytande är att de förtroendevalda tidigt ges den utbildning som de är berättigade till. I dagsläget ges ibland den utbildningen för sent, alternativt inte alls, vilket hindrar de förtroendevalda i sina roller. Under utbildningen är det viktigt att de förtroendevalda utbildas om medinflytandets syfte samt de författningar och regler som styr detsamma.

För att kunna välja lämpliga förtroendepersoner krävs att både de som röstar och de som är nominerade har god förståelse för vad uppdragen innebär. Det är därför viktigt att samtliga före val får en gedigen information avseende de förtroendevaldas roller. Enligt föreskrifterna om medinflytande ska val genomföras senast sex veckor efter inryck. För att skapa goda förutsättningar för de totalförsvarspliktiga att kunna bedöma de kandidater som ställer upp i valet ska val ej genomföras tidigare än fyra veckor efter inryck.

Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:

- att val av förtroendevalda under ordnade former sker tidigast fyra veckor och senast sex veckor efter inryck,**
- att val av förtroendevalda ska anpassas efter olika inryckningsperioder,**

- att de förtroendevalda ges fullgod utbildning i rimlig tid efter valet,**
- att att en repetitionsutbildning för förtroendevalda genomförs minst en gång under deras pliktperiod. Förslagsvis då hälften av deras utbildningstid förlöpt**
- att att befäl årligen utbildas alternativt repetitionsutbildas i medinflytande**
- att information om medinflytande ska äga rum före val,**
- att förbandets medinflytandeansvarig har kunskap om medinflytande och är lämpad för uppgiften, samt**
- att skyddsassistenter får, utöver den förtroendeutbildning som finns i dagsläget, utbildning i sin roll, i avvikelser och tillbudsrapportering samt vad de har möjlighet att påverka.**

2.1.3 Lokalt medinflytande

Varje förband ska tillse att de förtroendevalda ges bästa möjliga förutsättning att verka i sin roll. Förbanden ska utveckla ett organiserat samarbete mellan de förtroendevalda. Varje förbands förtroendevalda ska erbjudas möjlighet att diskutera lokala frågor och exempelvis framställa ett lokalt åtgärdsprogram. Samarbete mellan förband på samma eller närliggande ort ska uppmuntras, i syfte att främja möjligheterna att driva frågor av lokal karaktär.

Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:

- att att varje förband genomför en halvtidsenkät för de totalförsvarspliktiga**
- att varje förband utarbetar ett lokalt åtgärdsprogram i samråd med de förtroendevalda, samt**
- att samarbete mellan närliggande utbildningsplatser uppmuntras.**

2.1.4 Resurser

För att kunna verka i sitt ämbete behöver de förtroendevalda både förutsättningar och resurser. Tekniska hjälpmedel såsom dator med skrivare, e-postadress och Internet ska ställas till de förtroendevaldas förfogande. För de förtroendevalda är det viktigt att ha en lokal där de har möjlighet att skriva ut kallelser, rapporter och protokoll. Lokalen ska vara utrustad med ovan nämnda hjälpmedel samt relevant referenslitteratur.

Förtroendevalda på förbanden ska enkelt kunna kontakta varandra, i syfte att kunna samordna medinflytandefrågor. För att totalförsvarspliktiga lätt ska kunna identifiera sina förtroendevalda bör dessa tilldelas ett uniformsmärke.

Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:

- att de förtroendevalda ska tilldelas materiella resurser och förutsättningar för att kunna lösa uppdraget på ett effektivt sätt,**
- att förtroendevalda tilldelas en tjänstetelefon,**
- att Försvarsmakten tillhandahåller en plattform för förbandsöverskridande kommunikation mellan huvudförtroendevalda**

att förtroendevalda ska ges tillräcklig tid till att genomföra sitt arbete när så krävs, samt

att ett förbandsenligt framtaget uniformsmärke tilldelas samtliga förtroendevalda.

2.1.5 Kongressen

Kongressen är de totalförsvarspliktigas högsta beslutande organ; ett forum genom vilket de totalförsvarspliktiga kan framföra sina åsikter. Den genomförs årligen och utgörs av demokratiskt valda ombud från Sveriges samtliga enheter som utbildar totalförsvarspliktiga. Under kongressen samlas också representanter från politiken, media och berörda myndigheter.

Plikträdet är ansvarigt för att planera och genomföra kongressen, och för att garantera ett oberoende från Försvarmakten ska kongressen hållas på en civil anläggning.

För att samtliga som kandiderar till kongressen ska ges samma möjlighet att väljas som ombud är det viktigt att de ges möjlighet att, under organiserade former, presentera sig muntligt för de totalförsvarspliktiga inför valet på enheten. Möjligheten att kandidera till kongressen ska ges till samtliga totalförsvarspliktiga som tjänstgör under valperioden.

Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:

att kongressen genomförs på en civil anläggning,

att kongressen genomförs årligen,

att samtliga totalförsvarspliktiga har möjlighet att kandidera till kongressen,

att samtliga totalförsvarspliktiga ges möjlighet att rösta fram ombud till kongressen från sitt förband, samt

att kandidater till kongressen ska ges möjlighet att presentera sig muntligt inför totalförsvarspliktiga på förbandet.

2.1.6 Nätverk Värnpliktig Kvinna (NVK)

Kvinnor är underrepresenterade inom Försvarmakten. Detta innebär att värnpliktiga kvinnor möts av en organisation som ofta saknar förståelse för hur grundläggande behov för till exempel hygienåtgärder skiljer sig mellan kvinnor och män. Detta gör det än viktigare för kvinnor att kunna ta plats och påverka hur deras utbildning bedrivs. Sedan år 2000 finns inom Försvarmakten ett nätverk för anställda kvinnor (Nätverk Officer Anställd Kvinna (NOAK)) som syftar till att ge kvinnor möjlighet att diskutera myndighetens verksamhet ur ett kvinnligt perspektiv. På motsvarande sätt borde värnpliktiga kvinnors möjlighet att påverka förbättras. Detta genom att implementera värnpliktiga kvinnors nätverk som en naturlig del i medinflytandearbetet.

Nätverket för värnpliktiga kvinnor säkerställs genom centrala styrningar och har formaliserats under ett och samma namn: NVK. I dagsläget saknas de sammanhang, utbildningar och resurser som krävs för att representanter i lokala nätverk för värnpliktiga kvinnor ska kunna utföra uppdraget. På många förband är nätverket synonymt med NOAK, vilket delvis är problematiskt då NOAK är en organisation för anställda och delvis har andra mål. Å andra sidan bör NVK och NOAK ha ett nära samarbete för erfarenhetsutbyte. Nätverket inom Försvarmakten ska vara inkluderande och inte särbehandlande.

Verksamheten borde rimligen stå på två ben: å ena sidan utbildande och öppen för både män och kvinnor, å andra sidan nätverkande; ett frivilligt sammanhang för erfarenhetsutbyte värnpliktiga kvinnor emellan. Det som lyfts under mötena ska föras vidare via medinflytandeorganisationen. Mötena måste ges den tid som krävs och ska inte konkurrera med annan verksamhet. Somliga förband har endast enstaka kvinnor, vilket ibland innebär att dessa mer eller mindre tvingas in i nätverket. Deltagande ska alltid grundas på frivillighet.

Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:

- att genom medinflytandet tas den problematik och sociala utsatthet som värnpliktiga kvinnor upplever på allvar, lyssnas på och åtgärdas,**
- att centrala rutiner för NVK föreskrivs och utvecklas i *Reglemente Grund- och repetitionsutbildning (R GURU)*,**
- att värnpliktiga som väljs som representanter för NVK får det sammanhang, den utbildning och de resurser som krävs för att utföra uppdraget,**
- att de punkter som noterats vid nätverkets möten får det utrymme som behövs när de framförs i forum för medinflytande,**
- att nätverkets verksamhet ges den tid som krävs och inte konkurrerar med annan väsentlig verksamhet,**
- att NVK-möten ska genomföras, på tjänstetid, minst en gång per månad med frivilligt deltagande och att minst två av dessa möten erbjuds för samtliga värnpliktiga, både män och kvinnor,**
- att protokoll från NVK-möten görs tillgängliga för övriga värnpliktiga på förbandet. Om inte annat beslutas på mötet, samt**
- att i plutoner med kvinnliga värnpliktiga ska det finnas tillgång till minimum en kvinnlig Gss/officer**

2.1.7 Närverk värnpliktig man (NVM)

på en del förband finns ett nätverk motsvarande NVK för manliga värnpliktiga. Nätverket syftar till att öppna diskussionen kring jargong, jämställdhet och bemötande. På de förband det finns har det gett en mycket positiv effekt på kulturen bland dem värnpliktiga.

Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:

- att det ska genomföras NVM-möten minst en gång i månaden i syfte att belysa machokulturen, Jämställdhet och jargong samt**
- att samtliga förband öppnar diskussionen för problematiken med machokulturen**
- att NVM ska ha förtroendevalda från varje pluton**

att samtliga förband har NVM för värnpliktiga.

2.1.8 Nätverk värnpliktig HBTQ+

På många förband finns det en jargong och kultur som inte är helt accepterande av HBTQ+ personer. För att detta ska motarbetas så ska det upprättas ett nätverk för HBTQ+ personer likt det som finns för kvinnor. Detta kommer också skapa en trygg plats för berörda individer och öppna upp möjligheten för stöttning från andra värnpliktiga på förbandet.

Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:

att möten genomförs regelbundet, samt

att det finns möjlighet för förbandsöverskridande sammanträden och kommunikation, exempelvis via Internet.

3: En säker värnplikt

3.1 Utbildningsmiljö

3.1.1 Ingen ska lida fysisk eller psykisk skada

De totalförsvarspliktigas utbildningsmiljö ska vara så god att ingen lider fysisk eller psykisk skada.

Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:

att de totalförsvarspliktigas utbildningsmiljö ska vara så god att ingen lider fysisk eller psykisk skada.

3.1.2 Psykosocial arbetsmiljö

Sveriges totalförsvarspliktiga tar starkt avstånd från alla former av trakasserier, rasism, kränkningar och diskriminering. Försvarsmakten ska spegla de demokratiska värderingar som samhället bygger på. Myndigheten ska arbeta aktivt för att öka mångfalden och motverka diskriminering av minoriteter. Samtliga enheter ska ha en handlingsplan för att både motverka och hantera diskriminering och kränkande beteenden.

Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:

att utbildande myndigheter har nolltolerans mot trakasserier, rasism, kränkningar och diskriminering,

att befäl som utbildartotalförsvarspliktiga har utbildning som krävs för att skapa rätt psykosocial arbetsmiljö.

att Utbildande myndighet aktivt arbetar förebyggande mot trakasserier, rasism, kränkningar och diskriminering, samt

att samtliga utbildande enheter har en handlingsplan för att både motverka och hantera diskriminering och kränkande beteenden.

3.1.3 En försvarsmakt

Det avstånd som idag finns mellan förbanden och försvarsgrenarna bygger murar mellan värnpliktiga och befäl på olika platser, som i grunden har mycket gemensamt. Det är underkänt att förakt jämtemot varandra fortfarande tillåts och uppmuntras i 2020-talets försvarsmakt. Att arbeta tillsammans mot gemensamma mål, oavsett om det är strid eller medinflytandearbete, är vägen till framgång.

Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:

- att Försvarsmakten arbetar aktivt för att öka förståelsen mellan försvarsgrenarna hos både värnpliktiga och officerare,**
- att Försvarsmakten arbetar aktivt för att öka förståelsen mellan närliggande förband hos både värnpliktiga och officerare, samt**
- att Försvarsmakten arbetar för att främja olika nätverk mellan olika enheter, såväl inom förbanden som mellan dem.**

3.2 Diskriminering

Inom Försvarsmakten råder en nolltolerans mot all typ av kränkande språkbruk och diskriminering, där överträdelser, efter disciplinåtgärd, leder till avskrivning eller avsked efter granskningsnämnd. I syfte att klargöra vad dessa överträdelser innefattar är det därför lämpligt att genomföra ett informationsmöte om diskrimineringsgrunderna, med både värnpliktiga och befäl. Utbildande myndighet ska i alla lägen verka för ett öppet klimat, utan risk för repressalier.

Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:

- att ett informationsmöte om frågor som belyser diskrimineringsgrunderna genomförs,**
- att den utbildande myndigheten informerar om påföljd och konsekvens av kränkande språkbruk och diskriminering,**
- att vid överträdelser efter disciplinåtgärder leder detta till avskrivning eller avsked efter granskningsnämnd, samt**
- att uttryck av normöverskridande karaktär som inte skadar andra inte innebär en risk för repressalier.**

3.2.1 Sexuella trakasserier och övergrepp

Sveriges totalförsvarspliktiga tolererar inte sexuella trakasserier och övergrepp i någon form, i synnerhet inte vid tjänstgöring under plikt. Försvarsmakten ska hantera övergrepp och trakasserier enligt svensk lag och aktivt arbeta för att utbildningsmiljön ska vara trygg och säker för alla.

Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:

- att det ska finnas en nolltolerans mot sexuella trakasserier och övergrepp,**
- att utbildningsmiljön ska vara trygg för alla,**

- att Försvarsmakten varje år kartlägger sexuella trakasserier och vidtar åtgärder för att stoppa dessa, och väger in risken för utsatthet hos samtliga totalförsvarspliktiga oberoende på kön,**
- att personal som hanterar totalförsvarspliktiga har kunskap om hur de ska hantera trakasserier och övergrepp,**
- att Försvarsmakten informerar alla värnpliktiga om hur sexuella trakasserier anmäls, vad konsekvenserna för den skyldige kan bli, vilka funktioner som finns vid Försvarsmaktens HR-centrum samt hur organisationen arbetar för jämlikhet och jämställdhet,**
- att en oberoende grupp utreder sexuella trakasserier och övergrepp,**
- att det vid alla former av sexuella övergrepp och trakasserier startas en utredning i samråd med den utsatte,**
- att behandla övergrepp och sexuella trakasserier oberoende om det är i tjänst eller utanför tjänst, om det berör totalförsvarspliktiga och personal inom utbildande myndigheter, samt**
- att Försvarsmakten informerar om möjligheten till att rapportera trakasserier anonymt till chefer eller funktioner ovanför plutonsnivå.**

3.3 Hälsa

3.3.1 Psykisk hälsa

Grundutbildning är psykiskt krävande. Således kan den psykiska hälsan hos enskild individ komma att förändras under utbildningens gång. Psykiskt välmående ska alltid vara prioriterat. Det ska tydligt framgå på förbanden att det finns tillgång till psykolog och samtalsstöd. Befäl och totalförsvarspliktiga ska känna till de symptom som uppkommer i samband med psykisk ohälsa och på så sätt kunna uppmärksamma psykiska förändringar hos de i sin närhet och reaktivt arbeta med åtgärder.

Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:

- att all personal som hanterar totalförsvarspliktiga får utbildning i förebyggande arbete, hantering och vanliga symptom av psykisk ohälsa,**
- att totalförsvarspliktiga får utbildning i hur de själva kan förebygga, identifiera och hantera psykisk ohälsa,**
- att det vid behov finns tillräckligt med resurser för att genomföra stödjande samtal med utomstående person ur den totalförsvarspliktiga befälslag,**
- att förbanden är tydliga med var och hur totalförsvarspliktiga kan få hjälp om de mår psykiskt dåligt,**
- att värnpliktiga som skadas under utbildning, fångas upp tidigt och får psykisk hjälp,**
- att mental träning ska utövas, precis som fysisk träning, regelbundet och av utbildade befäl**

- att samtliga förband kan erbjuda samtalsstöd och fysiska samtal med psykolog, såväl,**
- att förbanden ska ha riktlinjer för att minska stigma kring frågor som berör psykisk hälsa, hur befäl ska agera och att de ska agera vid upptäckt eller misstanke om psykisk ohälsa, samt**
- att plutonsbefäl håller regelbundna individuella samtal med samtliga totalförsvarspliktiga, där en personlig relation och tillit etableras tidigt i utbildningen samt att samtalen regleras till ett förutbestämt lägsta antal.**
- att utbildande myndighet står för kostnaderna för remitterad civil sjukvård,**
- att medicinsk enhet remittera den totalförsvarspliktiga till civil sjukvård vid avbruten plikt på grund av psykiska skäl, samt**
- att man har i beaktning att den avskrivna totalförsvarspliktiga fortfarande får stöd av Försvarsmakten tills den dagen den är fullt återställd,**
- att att alla värnpliktiga ska vid inryck träffa en värnpliktskonsulent och bli informerade om deras uppgift**

3.3.2 Fysisk hälsa

Den fysiska påfrestningen som en totalförsvarspliktig utsätts för under utbildning är extremt krävande, vilket ställer höga krav på den utbildande myndigheten att förebygga och hantera skador. Stress och utmattning i kombination med skarpa aktiviteter kan öka risken för fysiska skador. Således måste den utbildande myndigheten, för att de totalförsvarspliktigas välmående ska bibehållas, följa upp den fysiska hälsan under hela utbildningstiden. Om en totalförsvarspliktig skadas ska skadan tas på allvar och den totalförsvarspliktiga ska få den vård som behövs och vid behov remitteras till civil vårdinrättning. Staten måste efter tjänstgöringens slut ansvara för att stötta de totalförsvarspliktiga vid behov av rehabilitering för skador som uppstått under plikttjänstgöringen.

Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:

- att totalförsvarspliktiga vid behov ska ha möjlighet att uppsöka vård,**
- att kostnadsfri rehabilitering ska erbjudas vid behov,**
- att medicinska begränsningar ska respekteras oinskränkt,**
- att totalförsvarspliktiga får utbildning i hur de själva kan förebygga fysisk ohälsa och skador,**
- att utbildande myndighet står för kostnaderna för remitterad civil sjukvård,**
- att totalförsvarspliktigas skade- eller sjukanmälan tas på allvar och inte skambeläggs**
- att medicinsk enhet remitterar den totalförsvarspliktiga till civil vård vid avbruten plikt på grund av skada, att man har i beaktning att den avskrivna totalförsvarspliktiga fortfarande får stöd av Försvarsmakten tills den dagen den är fullt återställd,**

- att plutonsbefälet ska lösa transport av skadade under den tid de är skadade, samt under rehabiliteringstiden av skadan,**
- att en värnpliktig fysansvarig på varje pluton utses för att planera in fysisk träning i samråd med befäl och har regelbundna samtal om plutonens fysiska status med befäl,**
- att befäl inte erhåller rätten att gå emot rekommendationer från försvarshälsan eller läkare att påtvinga träning som riskerar förvärra existerande skada,**
- att det ska vara helt oacceptabelt att befäl gör egen bedömning som förhindrar den värnpliktiges tillfrisknande och återhämtning. Detta ska endast vara upp till försvarshälsa eller extern sjukvårdinstans**

3.3.3 Vaccin

De flesta som är uppvuxna i Sverige har följt det allmänna vaccinationsprogrammet för barn. Utbildande myndighet ska erbjuda vaccinering till de individer som inte fått vaccination från det allmänna vaccinationsprogrammet. För att säkerställa att en säker utbildning kan genomföras för den värnpliktiga ska Försvarsmakten erbjuda gratis vaccination mot infektionssjukdomar som den värnpliktiga kan komma i kontakt med under sin utbildning. Alla Sveriges totalförsvarspliktiga ska även erbjudas vaccin mot TBE, oavsett var i Sverige de utför sin tjänst. Vaccinering ska enbart ske efter medgivande från individen.

Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:

- att samtliga totalförsvarspliktiga ges möjlighet till gratis vaccination av vaccin som ingår i det allmänna vaccinationsprogrammet för barn,**
- att samtliga totalförsvarspliktiga erbjuds gratis vaccin mot infektionssjukdomar de kan utsättas för under utbildningsperioder, samt**
- att samtliga totalförsvarspliktiga ges möjlighet till gratis TBE-vaccination och vid behov redan innan inryck.**

3.3.4 Sjuklogement

När totalförsvarspliktiga skadar sig eller insjuknar kan de hamna på sjuklogement för att ges möjlighet att återhämta sig. Men, runt om i landet vittnar totalförsvarspliktiga att de glöms bort när de är på sjuklogement. Befäl som glömmet att beställa mat, receptfria läkemedel såsom ibuprofen saknas och rengöringsmedel och städmaterial är ingen självklarhet. Ofta finns det inte ens tillgång till internet, täckning eller böcker. Detta skapar inte goda förutsättningar för ett gott tillfrisknande för de värnpliktiga.

För en fungerande sjukhantering krävs att förbanden inte delegerar ansvaret för sjuklogement och sjukmönstring till de värnpliktiga. Förbanden ska ansvara för att anställd personal ansvarar för sjuklogementen och de värnpliktiga som vistas där.

Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:

- att det ska finnas sjuklogement att tillgå för sjuka**

- att** det ska finnas tydliga riktlinjer vid omhändertagande av sjuka och skadade i sjuklogement,
- att** de ska finnas en kontaktperson för de som befinner sig i sjuklogement som de kan kontakta vid problem eller frågor,
- att** de som vistas på sjuklogement ges möjlighet att vistas utomhus och ta emot leveranser på ett smitt säkert sätt,
- att** förbandet begränsar smittspridning inom sjuklogement,
- att** de som vistas på sjuklogement orimligt länge ges möjlighet till hemresa, om hemresan kan ske på smitt säkert sätt,
- att** Försvarsmakten centralt ska fastställa en lägstanivå för standarden på sjuklogement och att dessa säras från övriga logement,
- att** Försvarsmakten ska optimera möjligheterna för de värnpliktiga att återhämta sig och tillfriskna vid skador och sjukdomar,
- att** det ska finnas tillgång till internetuppkoppling på sjuklogement,
- att** sjuka som förläggs inne på sjuklogement får tillgång till transport till & från hälsofaciliteter utanför regementet/utbildningsplats, exempelvis provtester eller möten med läkarspecialister,
- att** Försvarsmakten ska fastställa en lägstanivå för hantering av sjuka i fält,
- att** befäl är ytterst ansvariga för att de som är inlagda på sjuklogement förses med mat och medicin.

3.4 Verksamhets säkerhet

En stor del av många värnpliktsutbildningar är att hantera farlig materiel, såsom fordon, vapen och sprängmedel. Som följd av detta skadas varje år ett stort antal värnpliktiga under sin tjänstgöring, ibland på grund av bristande säkerhetsutbildning. Skadorna innebära såväl lidande för individen som kostnader för samhället. För att skapa en säkrare utbildningsplats behövs säkerhetsarbetet förbättras både centralt och lokalt. Pliktrörelsen anser att det behövs en förändring i grundinställningen till säkerhet. Inställningen inom Försvarsmakten ska vara att säkerheten alltid kan förbättras.

Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:

- att** utbildande myndighet arbetar aktivt med att förbättra, utveckla och utbilda för att öka säkerheten under totalförsvarsutbildningar,
- att** skyddsronder ska genomföras regelbundet på förbandet och skyddsassistent ska ha rätt att medverka, samt
- att** kompaniskyddsassistenten ges möjlighet till regelbundna möten med övriga kompaniskyddsassistenter och verksamhetssäkerhetsofficer på utbildningsplats.
- att** upptäckta säkerhetsbrister följs upp och åtgärdas inom rimlig tid

3.5 Olycksfalls- och tillbudsrapportering

I nuläget kan värnpliktiga inom Försvarsmakten inte göra tillbuds- och skaderapporteringar själva utan är beroende av personal som har tillgång till PRIO. Arbetsuppgiften ligger ofta på truppnära befäl, vilket innebär en så pass hög arbetsbelastning att rapporteringen antingen inte sker alls eller medför mindre tid och resurser med truppen.

Det är av betydelse att värnpliktiga har möjlighet att rapportera när tillbud och olyckor sker. Den som rapporterar tillbud ska inte utsättas för disciplinära påföljder. Rapporteringen ska i sin tur ske enligt fastställda rutiner och ramverk och den ska kunna ske anonymt genom skyddsassistenten. Ett tillgängligt, välkänt och enhetligt system för olycks- och avvikelserapportering måste implementeras inom hela Försvarsmakten. Både värnpliktiga och befäl måste ges relevant utbildning och stöd för att enkelt kunna använda rapporteringssystemet. För att minska antalet olycksfall och ta lärdom av de olyckor som drabbat de värnpliktiga ska Försvarsmakten sträva efter att införa en "no blame culture" inom samtliga enheter som utbildar de värnpliktiga.

Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:

- att olycks- och tillbudsrapporter ska kunna göras enkelt och anonymt utan disciplinåtgärd,**
- att samtliga skyddsassistenter i rimlig tid utbildas i olycksfalls- och tillbudsrapportering,**
- att samtliga totalförsvarspliktiga har förståelse för vad olycksfalls- och tillbudsrapportering innebär,**
- att det upprättas ett försvarsgemensamt system för hur avvikelserapportering ska gå till för värnpliktiga som inte har tillgång till systemet PRIO,**
- att förbandet stöttar och guidar de värnpliktiga i avvikelserapportering, rapportering till Försäkringskassan och vidare ärenden,**
- att förbanden rapporterar samtliga skador av värnpliktiga vid förbandet, genomför uppföljning och kontroll i syfte att säkerställa rapportens validitet, samt**
- att utbildande myndighet ska sträva efter att avstigmatisera olycksfall och tillbudsrapportering inom hela organisationen.**

3.6 Skarp tjänst

Det är vanligt förekommande att värnpliktiga får genomföra skarp tjänst, såsom bevakning och högvakt. Det är av yttersta vikt att de värnpliktiga har god utbildning för den tjänst som ska genomföras samt att varje enskild är införstådd med vilket ansvar som kommer med skarp tjänst.

Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:

- att totalförsvarspliktiga har den utbildning som krävs vid skarp tjänst,**
- att varje enskild totalförsvarspliktig är införstådd med det ansvar som skarp tjänst innebär, samt**

att förbanden tillser att förutsättningar för att bearbeta händelser under skarp tjänst för både individ och grupp finns tillgängligt för de värnpliktiga.

4 Totalförsvarspliktigas rättigheter

4.1 Rätten till meningsfull utbildning

Totalförsvarspliktiga tas i anspråk under ett av deras mest formativa år, för att genomföra en utbildning i statens och landets intresse. Ett år av potentiella studier eller arbete skjuts upp. Därav är det av största vikt att den tid som tas i anspråk fylls med meningsfull och nödvändig utbildning. I dagsläget upplever värnpliktiga att utbildningen innehåller dötid, och att tid och resurser läggs på utbildning som är irrelevant för befattningen. En meningsfull utbildning uppnås genom att individen utbildas i allt som krävs för att kunna lösa sina uppgifter inom ramen för sin befattning. Utbildningen ska leda till en befattning som är nödvändig i händelse av kris eller krig. Utbildningen som genomförs måste även bestå av moment som är av betydelse för att erhålla nödvändiga kunskaper, inte för att utföra sysslor som främst syftar till att underlätta eller ersätta anställdas arbetsuppgifter.

Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:

att samtliga ska få den utbildning som respektive befattning kräver,

att all tid under utbildningen ska vara meningsfull för respektive befattning, samt

att utbildningen leder till en krigsplacering i den befattning man utbildats till.

att totalförsvarspliktiga erbjuds möjlighet att delta på utbildning från sjuklogement på ett smitt säkert sätt för att inte missa vitala delar inom utbildningen

4.2 Utbildning i juridiska rättigheter

Totalförsvarsplikten är reglerad genom lagar, såsom *Lag (1994:1809) om totalförsvarsplikt* som anger att den pliktade är underkastad lydnessplikt till sina befäl samt *Lag (1994:1811) om disciplinansvar inom totalförsvaret, m.m.* som reglerar vilka påföljder som gäller för totalförsvarspliktiga. Totalförsvarspliktiga måste underrättas om vilka juridiska rättigheter och skyldigheter som de lyder under. En utbildning av detta slag minskar risken för att den pliktade utnyttjas på ett otillbörligt sätt i sin tjänst.

Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:

att totalförsvarspliktiga innan inryck tilldelas underlag som utförligt beskriver den pliktades skyldigheter och rättigheter på ett lättbegripligt sätt, samt

att det inom en månad efter inryck genomförs utbildning i de totalförsvarspliktigas juridiska skyldigheter och rättigheter.

4.3 Rättssäkerhet

Totalförsvarspliktiga lyder under *Lag (1994:1811) om disciplinansvar inom totalförsvaret, m.m.* Som totalförsvarspliktig måste man underkasta sig reglementen för exempelvis klädsel och lyda förmans order. Den totalförsvarspliktige som bryter mot någon av dessa regler gör sig skyldig till en disciplinförseelse, vilket kan leda till en disciplinpåföljd. När detta sker måste adekvat utredning göras för att säkerställa att totalförsvarspliktiga omfattas av samma rättssäkerhet som övriga medborgare. Grunden för svensk rättsordning är att individer som misstänks för brott anses

oskyldiga tills dess att motsatsen är bevisad. Det är väsentligt att utbildande myndighet efterlever lagen och exempelvis endast visiterar totalförsvarspliktigas civila tillhörigheter vid misstanke om brott eller då överträdelser av gällande föreskrift föreligger.

Ett disciplinsystem ska vara konsekvent för att det ska ses som trovärdigt. Rutinerna för hur disciplinförseelser hanteras bör även kontinuerligt utvärderas och utvecklas. Dessa måste sedan bli väl implementerade på respektive förband och vid tillämplande handläggas på samma sätt av respektive förbands rättsofficer. Detta för att säkerställa att disciplinpåföljder inte varierar för samma förseelse.

Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:

att totalförsvarspliktiga ska omfattas av samma rättssäkerhet som civila medborgare samt att

att disciplinpåföljder mot totalförsvarspliktiga ska stå i proportion till disciplinåtgärder mot anställd personal

4.4 Grå arbetskraft

Totalförsvaret syftar till att förbereda individer och landet för kris eller krig. Den pliktade personalen som lyder under lagen om totalförsvarsplikt ska utbildas mot en krigsplacering i krigsorganisationen. Pliktad personal ska inte användas för att utföra sysslor som komplement till, eller ersätta, anställd personal.

Att nyttja individer under pliktlagstiftning som billig arbetskraft kallas grå arbetskraft. Pliktrörelsen har länge försökt avskaffa denna företeelse, men då det inte finns en tydlig definition är det svårt att avgöra om en uppgift är grå arbetskraft eller ej. Exempelvis råder fortfarande diskussionen om högvakt bör klassas som grå arbetskraft då det är en skarp tjänst. Under Värnpliktskongressen 2002 ställdes krav på Försvarsmakten och försvarsdepartementet att tillsammans med det forna Värnpliktsrådet ta fram en definition av grå arbetskraft. Samma år togs även ärendet upp riksdagen genom en skriftlig fråga till dåvarande försvarsminister. Trots detta har, enligt Pliktrådets vetskap, ingen tydlig definition skapats. För att inte viktig utbildningstid för de totalförsvarspliktiga ska fortsätta att tas i anspråk måste en distinkt definition tas fram.

Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:

att begreppet grå arbetskraft definieras på ett tydligare sätt av Försvarsmakten i samråd med Pliktrådet,

att all form av grå arbetskraft avskaffas och aktivt motverkas av utbildande myndighet, samt

att inga värnpliktiga går högvakt eller agerar beredskapsstyrka under nationella högtider.

att värnpliktiga med annan kulturell bakgrund som firar högtider andra än de traditionella svenska högtider ska inte genomföra skarp tjänst och beredskap under sina egna berörda högtider.

4.5 Grå och kollektiv bestraffning

Ett befäl som, mot enskild eller grupp av underlydande, använder sig av eller hotar med bestraffningsmetoder som inte finns sanktionerade i de lagar och förordningar som reglerar förmanskapet eller disciplinansvaret, gör sig skyldig till grå bestraffning, kollektiv bestraffning eller bådadera. Dessa företeelser är förbjudna, samtidigt som de riskerar att allvarligt skada såväl de utsatta totalförsvarspliktigas relation till befälen som gruppens interna relationer. Det råder skilda uppfattningar mellan befäl och totalförsvarspliktiga kring vad som anses vara kollektiv eller grå bestraffning. Att motivera bestraffningar som utdelning av "belöning" eller "konsekvens" är endast ett uttryck för att dölja en rättsvidrig handling. Att bedriva "mikrofys" ska däremot ses som något som syftar till att stärka de totalförsvarspliktiga för att de bättre ska klara den hårda fysiska belastningen, liksom "konsekvenser" ofta är motiverade då de utdelas i tillämpade övningsmoment.

Meningsskiljaktigheterna visar att Försvarmakten och värnpliktiga måste diskutera ämnet vidare för att komma fram till vilka sanktioner som är tillåtna och vilka efterverkningar ett tvivelaktigt agerande kan resultera i. I stället för bestraffning bör relevant utbildning kopplat till incidenten användas för att höja utbildningsnivån, samt för att bevara de totalförsvarspliktigas förtroende för sina befäl och Försvarmakten i stort.

Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:

- att Försvarmakten bjuder in värnpliktiga, eller representanter för dessa, till diskussion gällande synen på bestraffning,**
- att alla former av grå och kollektiv bestraffning upphör i Försvarmakten och ersätts med relevant utbildning, samt**
- att utbildande befäl tar ett större ansvar när individer försummar sin tjänst och inte gör rätt på en individnivå, och inte kollektivt straffar grupp/pluton.**

4.6 Registerkontroller av före detta värnpliktiga

Idag är samtliga värnpliktiga befattningar inom Försvarmakten klassade som säkerhetsskyddsklass 3. Detta innebär att de som gör en värnpliktsutbildning är tvungna att underkasta sig en säkerhetsprövning vid mönstring, samt registerkontroller. Dessa fyller ett viktigt syfte under värnpliktsutbildningen liksom repetitionsutbildningar - att skydda sig själv och sina kamrater från fara. Verksamhetens riskfyllda natur ställer höga krav på säkerhet vilka måste tillgodoses.

Samtidigt innebär det samtycke den mönstrande lämnar vid mönstringen att Försvarmakten även efter fullgjord grundutbildning kan slå i de värnpliktigas misstanke och belastningsregister. Det betänkande till den av regeringen tillsatta utredning som presenterades i höstas (SOU 2021:82) betraktar detta som en påtaglig integritetsinskränkning, men som berättigas av rikets säkerhetsintresse.

Sveriges värnpliktiga delar ej denna uppfattning. Utredningens förslag skulle innebära att tiotusentals män och kvinnor som inte har mer med Försvarmakten att göra än att de en gång gjort värnplikten får sina register granskade av en extern myndighet.

Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:

att registerkontrollerna mellan grund och repetitionsutbildningar av Sveriges krigsplacerade totalförsvarspliktiga upphör.

4.7 Påtvingande av trosuppfattning/utövande

Idag förekommer flera religiösa inslag i en värnpliktsutbildning. Dessa inslag ska tillåtas, men deltagande i dem skall alltid vara frivilligt. Ingen ska påtvingas deltagande i en aktivitet av religiös natur, som till exempel korum.

Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:

att ingen påtvingas deltagande i religiösa aktiviteter under sin plikttjänstgöring.

5. Kompensationer

5.1 Dagersättning

Dagersättningen för de totalförsvarspliktiga måste stå i paritet till den viktiga uppgift den totalförsvarspliktige är tänkt att lösa och den personliga uppoffring det innebär, samt utbildningens fysiska och psykiska påfrestning. För att följa prisutvecklingen och inflationstakten måste dagsersättningen uppjusteras och indexregleras. Dagens system där utbildnings- och långtidspremien står i relation till dagsersättningen och antalet tjänstgöringsdagar ska bibehållas.

Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:

att dagsersättningen höjs till minst 170 kronor om dagen och indexregleras, samt

att utbildningspremien och långtidspremien bibehålls.

5.2 Tilläggsersättningar

Med tilläggsersättning avses de ersättningar som utbetalas till de totalförsvarspliktiga utan ansökningsförfarande.

5.2.1 Ersättning för tränings skor

De tränings skor som Försvarsmakten tillhandahåller värnpliktiga idag är av dålig kvalitet och funktionalitet. På marknaden finns ett stort utbud av tränings skor som Försvarsmakten borde nyttja för att minska antalet skador.

Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:

att samtliga totalförsvarspliktiga ska kunna få ersättning mot kvitto för inköp av tränings skor, till en summa på maximalt 1500kr. Summan skall indexregleras.

5.2.2 Underklädesersättning

De underkläder som erbjuds kvinnor är icke-ergonomiska och orsakar bland annat skavsår. En del regementen och utbildningsenheter tillåter användning av egna underkläder, men enbart ett fåtal kompenserar de värnpliktiga ekonomiskt för utlägget. Pliktrådet har i rapporten "Skav, värk och underkläder åt värnpliktiga kvinnor" bekräftat dessa problem, och uppmärksammat såväl försvarsutskottet som försvarsmaktsledningen på situationen. Högkvarteret och Försvarets materielverk håller på att ta fram nya underkläder, anpassade för kvinnor, men en sådan process tar tid.

Innan pliktlagen lades vilande 2010 fanns en ersättning för inköp av egen BH om 1100 kronor vid inryck och därefter 65 kronor per månad. Tills dess att de värnpliktiga med behov av BH och trosor fått den nya utrustningen som inte orsakar besvär, ska samtliga kvinnor erbjudas inköp av lika många trosor och BH:ar som anges på utrustningskortet och kompenseras ekonomiskt mot uppvisande av kvitto. Vidare så bör alla värnpliktiga som är i behov av egna underkläder ersättas för detta, i enlighet med antalet som finns angivet på utrustningskortet.

Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:

- att** **samtliga utbildande enheter tillåter användande av egen BH och trosa,**
- att** **Försvarsmakten ersätter hela kostnaden, för inköp av så många trosor som behövs och minst så många BH som anges på utrustningskortet, mot uppvisande av kvitto, samt**
- att** **värnpliktigas försäkringsskydd ska omfatta de värnpliktiga som nyttjar civila underkläder i tjänst.**

5.2.3 Förplägnadsersättning

De dagar som den totalförsvarspliktiga inte är i tjänst erhåller denna en förplägnadsersättning om 75 kronor per dag. Detta belopp är inte tillräckligt för att täcka kostnaderna för fyra måltider (vilket i normalfall erbjuds de värnpliktiga i tjänst). Enligt Konsumentverket kan matkostnaden för unga och vuxna beräknas till 96 kronor per dag. Ersättningen bör därför uppjusteras för att täcka de egentliga kostnaderna för måltider för totalförsvarspliktiga som inte kan göra mängdinköp, och indexregleras för att inte påverkas av inflation.

Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:

- att** **förplägnadsersättningen uppjusteras till minst 96 kronor per dag och indexregleras.**

5.2.4 Måltidsersättning

De dagar den totalförsvarspliktiga är i tjänst men inte får kostnadsfri mat erhåller denne en måltidsersättning. Denna är anpassad efter priserna i militärrestaurang men räcker i normalfall inte på en civil marknad. Vid resa anger den nuvarande formuleringen att måltidsersättning endast beviljas vid resa till och från förbandet om resan är över 10 timmar och med hänsyn till resans tid på dygnet. Om exempelvis avresan från förbandet påbörjas klockan 15:00 måste alltså resan pågå till tidigast 01:00 för att de totalförsvarspliktiga ska beviljas måltidsersättning för middag. Detta är orimligt och bör i stället regleras efter antalet måltider som teoretiskt uteblir för denne, enligt ordinarie måltidsschema på förbandet.

Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:

- att** **måltidsersättningen indexregleras, samt**
- att** **måltidsersättningen ska erhållas vid resa till och från förbandet och motsvara det teoretiska antalet uteblivna måltider enligt ordinarie måltidsschema på förbandet.**

5.2.5 Anpassning vid pandemi och kris

Värnpliktsutbildningen är planerad för att de förband som utbildar ska uppnå sina utbildningsmål och klara sina uppgifter i krig, den dag de värnpliktiga muckar. För att uppnå dessa krävs intensiv övningsverksamhet, lika så regelbunden och ordentlig återhämtning för de värnpliktiga.

Covid 19-pandemin har tydliggjort behovet av riktlinjer för hur Försvarsmakten ska hantera situationer då utbildningsschemat måste justeras och permissioner ställas in med hänvisning till omvärldsläge eller behov i verksamheten. Inställda permissioner har varit verklighet för de flesta värnpliktiga under de senaste utbildningsåren som präglats av Covid-19, ofta med otillräcklig återhämtning och psykisk ohälsa som följd. Försvarsmakten måste ta fram tydliga gemensamma riktlinjer för att säkerställa att de värnpliktiga ges en reell möjlighet till återhämtning, även om permissioner ställs in och man tvingas stanna kvar på förbandet.

Vidare är det viktigt att restriktioner som åläggs de värnpliktiga vid risk för smittspridning eller vid beredskap (till exempel beredskapstropp) är rimliga och inte inskränker deras frihet och rättigheter mer än nödvändigt. Detta för att gynna de värnpliktigas hälsa och välmående, samt för att inte skapa en negativ uppfattning av Försvarsmakten då oproportionerliga och omotiverade frihetsinskränkningar riskerar att skada myndighetens förtroende i de värnpliktigas ögon.

Värnpliktiga ska vid permissions- och kasernförbud ha möjlighet att besöka matbutiker, motionera utanför regementsområdet samt ta emot leveranser, förutsatt att det går att göra på ett säkert sätt. Inställd permission ska innebära att värnpliktiga kompenseras ekonomiskt i enlighet med vad som föreskrivs i 5.2.9 om ersättning vid skarp tjänst eller beredskap.

Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:

- att Försvarsmakten ska i samverkan med Pliktrådet ska fram nationella riktlinjer som ska följas av förbanden under pandemi eller kris, vid perioder med indragna permissioner,**
- att Pliktrådet och Försvarsmakten ska upprätta bestämmelser kring rätten till återhämtningsmöjligheter och gemensamma aktiviteter under perioder med indragen permission,**
- att de helger som egentligen skulle varit tjänstefria ägnas åt återhämtning och endast lättare utbildning, som senare kompenseras i senare skede samt**
- att värnpliktiga vid inställd permission kompenseras ekonomiskt i nivå med den ersättning som ska omfatta värnpliktiga i skarp tjänst**

5.2.6 Utrustningsersättning

Utbildande myndighet ska tillhandahålla den utrustning som de totalförsvarspliktiga behöver i tjänsten för att lösa de uppgifter och krav som ställs på dem. När detta inte tillgodoses tvingas totalförsvarspliktiga komplettera utrustningen med egeninköpta persedlar och hygienartiklar. I dagsläget utbetalas utrustningsersättning vid särskilda fall och på ett fåtal utbildande enheter inom Försvarsmakten. Dessa ersättningar rör exempelvis inköp av civila kängor.

Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:

- att utbildande myndighet ska ersätta hela kostnaden vid köp av nödvändig kompletterande utrustning, samt**
- att alla värnpliktiga ska bli informerade om vilken kompletterande utrustning som erbjuds av Försvarsmakten.**

5.2.7 Milersättning

För reseersättning gäller *Förordning (1995:239) om förmåner till totalförsvarspliktiga*, 3 Kap. Resor, 10 §: "... ska ersättning lämnas för den billigaste färdvägen med 145 öre per kilometer och särskild ersättning med 6 öre per kilometer för varje medresande totalförsvarspliktig som har rätt till fri resa...". Denna ersättning är förbanden generellt sett ytterst sparsamma med att bevilja med hänvisning till framför allt säkerhetsaspekter. Det måste ses som regel att bevilja totalförsvarspliktiga milersättning, medan nekande med hänsyn till särskilda avvikelser såsom sömnbrist är undantagstillstånd, inte tvärt om. I de fall en totalförsvarspliktig vill nyttja sin bil till och från tjänstgöringsplats i stället för annat färdmedel ska milersättningsnivån stå i paritet med den avdragsgilla nivån.

Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:

- att totalförsvarspliktiga i regel beviljas milersättning vid begäran, samt**
- att milersättningen höjs till den avdragsgilla nivån.**

5.2.8 Syninsatser

Totalförsvarspliktiga med synfel ska tilldelas syninsatser. Processen för framtagandet av dessa ofta är så pass långsam att stora delar av utbildningen hinner passera innan de totalförsvarspliktiga hinner få dessa. I vissa fall hinner syninsatserna inte tilldelas innan den totalförsvarspliktige har muckat. Till dess att den värnpliktiga som behöver glasögon har blivit tilldelade rätt utrustning måste utbildande myndighet ersätta kostnaden för privata linser och glasögon.

Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:

- att totalförsvarspliktiga vid behov tilldelas syninsatser till skyddsglasögon och skyddsmask, samt**
- att totalförsvarspliktiga med synfel ska få ersättning för privata linser och glasögon.**
- att samtliga värnpliktiga som är i behov av syninsatser ges möjlighet att före inryck beställa syninsatser**

5.2.9 Ersättning för skarp tjänst

Vid skarp tjänst kompenseras anställd personal i Försvarsmakten ekonomiskt för sin insats med hänsyn till den säkerhetsrisk det kan innebära. Detsamma bör rimligtvis gälla även värnpliktiga. Högvakten är ett exempel på skarp tjänst som genomförs av värnpliktiga. Högvakten är en anrik tradition som uppskattas av många, dessutom menar Försvarsmakten att momentet är en relevant del av utbildningen. Men för att skarp tjänst inte ska klassas som grå arbetskraft, det vill säga att värnpliktiga utnyttjas som billig arbetskraft som substitut för anställd personal, måste värnpliktiga kompenseras ekonomiskt för sin insats. Detta bör rimligtvis även gälla för uppgifter såsom att agera beredskapstropp.

Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:

att värnpliktiga ges ersättning vid skarp tjänstgöring gällande beredskapstjänst och användande av värnpliktiga vid skarp insats

5.2.10 Fri resa för arbetsintervju inom utbildande myndighet

För att en totalförsvarspliktig ska kunna ta anställning på den myndighet den utbildas vid måste den totalförsvarspliktige obehindrat kunna genomföra anställningsintervju, även på annan ort. Om en totalförsvarspliktig vill åka på arbetsintervju på annan ort inom berörd myndighet på en tjänstledig dag, måste denna idag betala för resan själv. Det ligger i statens intresse att bibehålla totalförsvarspliktiga inom totalförsvaret, även på annan enhet än där utbildningen tar vid. Således bör fri resa erbjudas den totalförsvarspliktige för arbetsintervju även på annan enhet.

Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:

att totalförsvarspliktiga får fri resa för arbetsintervju till arbetsplatser inom den myndighet den totalförsvarspliktige utbildas mot

5.2.11 Friskvårdsbidrag

För att uppmuntra och ge landets totalförsvarspliktiga möjlighet att hålla sig fysiskt aktiva även under ledig tid ska ett friskvårdsbidrag införas. Totalförsvarspliktiga ska kunna få ersättning för köp av träningsutrustning och idrottsaktiviteter för ett belopp om 2000 kronor under utbildningstiden.

Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:

att ett friskvårdsbidrag införs,

att beloppet för friskvårdsbidraget bestäms till 2000 kronor mot uppvisande av kvitto, samt

att beloppet för friskvårdsbidraget indexregleras.

5.2.12 Pension

Totalförsvarspliktiga som blir inkallade till grundutbildning förlorar minst ett år av förvärvsinkomst eller studier. I båda fallen får grundutbildningen en negativ inverkan på de totalförsvarspliktigas slutliga pension, dels genom den kortare tid som den allmänna pensionen får att växa, dels genom den kortare tid den totalförsvarspliktige klarar att uppbära de privata pensionsförsäkringarna. Eftersom totalförsvarspliktiga inte formellt är anställda erhålls ett pensionsgrundande belopp från staten. Pensionsavgiften motsvarar en fiktiv beräknad inkomst för den totalförsvarspliktiga och beräknas för varje tjänstgöringsdag. Det pensionsgrundande beloppet motsvarar 50 procent av den genomsnittliga pensionsgrundande inkomsten för det året. Dessutom måste den totalförsvarspliktige ha tjänstgjort minst 120 dagar i följd för att få pensionsrätt. Med hänsyn till det avkall man gör som totalförsvarspliktig måste en skälig pensionsrätt erhållas för att kompensera för den allmänna pension ett civilt arbete annars hade genererat.

Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:

att totalförsvarspliktiga erhåller pensionsrätt oavsett utbildningstidens längd, samt

att totalförsvarspliktiga erhåller 100 procent av den genomsnittliga pensionsgrundande inkomsten.

5.2.13 A-kassa

Enligt lagen om arbetslöshetsförsäkring måste man, för att ha rätt till a-kassa, ha förvärvat arbetat minst 80 timmar i månaden i minst 6 månader under en ramtid på 12 månader. Denna ramtid utgörs oftast av de 12 månader som direkt föregår arbetslösheten. Om den sökande varit förhindrad att förvärvat arbeta under större delen av en eller flera av dessa 12 månader betraktas dessa månader som överhoppningsbar tid. Överhoppningsbara är månader då sökande till exempel varit heltidsstuderande, föräldralediga, sjukskrivna eller fullgjort tjänstgöring enligt lagen om totalförsvarspplikt. Ramtiden förlängs då med lika månader som den sökande varit förhindrad att arbeta. Då lagen om totalförsvarspplikt skjuter upp den inkallades möjligheter att komma ut i arbetslivet försämras dennes möjligheter att uppfylla arbetslöshetsförsäkringens villkor. Detta försämrar i sin tur den sökandes rätt till a-kassa vid behov efter fullgjord pliktjänstgöring. Ersättningen under pliktjänstgöringen är inte skattepliktig och kan inte likställas med den lön som intjänas vid förvärvat arbete. Fullgjord totalförsvarspplikt borde i sig berättiga till att grundbeloppet för a-kassa uppnås. Att göra totalförsvarspplikten ersättningsgrundande är ett stort steg i att skapa en mer attraktiv pliktutbildning.

Sveriges totalförsvarsppliktiga kräver:

att totalförsvarsppliktstjänstgöringen är grundande för a-kasseersättning.

5.2.14 Försäkring

På grund av dagens låga ersättningsnivåer finns det totalförsvarsppliktiga som inte har möjlighet att betala försäkringspremier. När behov finns bör totalförsvarsppliktiga ha möjlighet att få ersättning för försäkringspremien.

Sveriges totalförsvarsppliktiga kräver:

att utbildande myndighet ska, när behov finns, kompensera den enskilde för försäkringskostnader under pliktjänstgöringen.

5.2.15 Familjebidrag

Familjebidrag utgår idag från boendekostnaden, dock högst med ett schablonmässigt tak som grundar sig på den generella bostadskostnaden i regionen. Storleken på schablonverket är olika beroende på i vilken region man bor i. I vissa regioner är detta bidragstak så lågt att det inte täcker hyran. Sveriges totalförsvarsppliktiga anser att familjebidraget ska täcka hela boendekostnaden oavsett om hyran är högre än vad bidragsnormen föreskriver.

Rätten att erhålla familjebidrag som motsvarar kostnaden som den totalförsvarsppliktige betalar till föräldrarna måste finnas kvar, dock ska ingen hänsyn tas till föräldrarnas inkomst. Familjebidraget ska ej påverkas av sambos, makes, makas, föräldrars inkomster eller egna tillgångar. Sveriges totalförsvarsppliktiga anser att alla totalförsvarsppliktiga under pliktjänstgöring som kan uppvisa ett behov ska ha rätt till familjebidrag, oavsett när bostaden förvärvas. Det ska även gå att få i de fall den totalförsvarsppliktige missat informationen innan inryck. Då ska den totalförsvarsppliktige ersättas retroaktivt.

Sveriges totalförsvarsppliktiga kräver:

att den totalförsvarsppliktigas hela boendekostnad ska ersättas,

- att familjebidraget ej ska påverkas av sambos, makes, makas, föräldrars eller egna inkomster och tillgångar,**
- att totalförsvarspliktiga som kan påvisa ett behov ska ha rätt till familjebidrag, oavsett när bostaden införskaffats, samt**
- att ersättning ska kunna erhållas retroaktivt.**

5.2.16 Näringsbidrag

De egenföretagare som gör sin totalförsvarsplikt kan i dagsläget få ett näringsbidrag på maximalt 49000 kronor per månad som ska täcka extra kostnader som uppkommer i företaget. De verkliga kostnaderna kan överstiga bidragstaket, vilket i värsta fall kan leda till konkurs. Konkurs innebär givetvis tragiska följder för den enskilde, varför detta bidragstak ska höjas.

Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:

- att bidragstaket för näringsbidrag höjs samt indexregleras.**

5.2.17 Begravningsbidrag

Idag kan totalförsvarspliktiga som drabbas av dödsfall hos sina närmaste anhöriga ansöka om bidrag för att täcka delar av begravningskostnaderna. Ersättningen är 8700 kronor för make/maka och 4350 kronor för barn.

Med hänsyn till tragiken, och i synnerhet totalförsvarspliktigas i övrigt knappa ersättning, anser Sveriges totalförsvarspliktiga att ersättningen måste höjas.

Idag omfattar begravningsbidraget i dagsläget endast make/maka och barn. Med hänsyn till livsstadiet för de flesta totalförsvarspliktiga är det orimligt att föräldrar och syskon inte omfattas av detta bidrag. Sveriges totalförsvarspliktiga anser att begravningsbidraget ska gälla även dessa individer.

Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:

- att begravningsbidraget uppgår till 50 % av prisbasbeloppet, samt**
- att begravningsbidraget omfattar nära anhöriga.**

5.2.18 Ekonomiskt bidrag

Totalförsvarspliktiga kan, på grund av de låga ersättningarna, gå med ekonomisk förlust under tjänstgöringen och då tvingas låna pengar. En totalförsvarspliktig har under grundutbildning rätt till ekonomiskt stöd i form av räntefritt lån för utgifter som oförutsett uppkommer under tjänstgöringen och som den totalförsvarspliktige inte kan betala på något annat sätt. Totalförsvarspliktiga måste informeras om möjligheten att ansöka om detta lån.

Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:

- att totalförsvarspliktigas rätt till ekonomiskt stöd förblir, samt**
- att totalförsvarspliktiga informeras om detta lån.**

5.2.19 Försäkringskassan och Kammarkollegiet

En totalförsvarspliktig som skadar sig under utbildningstiden, tvingas avbryta utbildningen och blir sjukskriven måste få ett ekonomiskt stöd som denna kan leva på i realiteten. Ersättningen bestäms idag till en procentuell summa av den totalförsvarspliktigas dagsersättning. En sådan summa kan en individ utan arbete inte leva på, i synnerhet inte om individen har eget boende, familj eller andra utgifter. Utbildande myndighet och Försäkringskassan måste upprätta en särskild handlingsplan för hantering av totalförsvarspliktiga. Utbildande myndighet måste ansvara för att stödja totalförsvarspliktiga i ärenden kopplade till Försäkringskassan och Kammarkollegiet i ärenden som berör plikttjänstgöringen.

Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:

- att totalförsvarspliktiga som tvingas avbryta eller skjuta upp utbildningen på grund av skada som tillkommit under utbildningen berättigas till sjukersättning motsvarande en sjukpenninggrundande inkomst om ett halvt prisbasbelopp**
- att utbildande myndighet stödjer den totalförsvarspliktige i de bidragsärenden som idag handläggs av Försäkringskassan och Kammarkollegiet, samt**

5.3 Förmåner

5.3.1 Resor

Sveriges totalförsvarspliktiga har idag rätt till fria hemresor varje tjänstefri helg. Vistelse i hemmet med familj och vänner har visat sig vara mycket viktigt för att totalförsvarspliktiga ska bibehålla god psykisk hälsa. Det är då väsentligt att utbildande enhet tillser att den totalförsvarspliktiga kan vara i hemmet i tillräckligt lång tid. Då kollektivtrafiken i vissa fall försvårar eller fördröjer resvägen bör den totalförsvarspliktiga erbjudas snabbaste resväg oberoende av färdmedel. Vid särskilt lång resväg ska totalförsvarspliktiga beviljas permission för att säkerställa tillräcklig tid i hemmet. Vid resor som bokas av adjutant eller motsvarande, bokas ibland synnerligen dåliga tider såsom dagen efter permissionsdag. Därav skall den totalförsvarspliktiga ges möjlighet att hantera sina resor i egen regi, samt kunna boka om resan om det behövs.

Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:

- att totalförsvarspliktiga ska beviljas permission för att underlätta hemresor,**
- att den totalförsvarspliktiga ska kunna boka och hantera sina egna resor, samt**
- att regeln om 36 timmar i hemmet ska ta hänsyn till normala förseningar.**

5.3.2 Hygienartiklar

Hygienartiklar såsom rakhyvel och raklödder tillhandahålls ej av Försvarsmakten, medan höga krav ställs på respektabelt utseende. Andra nödvändiga hygienartiklar som bör tillhandahållas för att bibehålla god hygien inkluderar minst tandborste, tandkräm och duschtvål. I de fall Försvarsmakten inte kan tillhandahålla de hygienartiklarna som nämns ovan ska ersättning ges för egeninköpta hygienartiklar. Ersättningen ska täcka hela kostnaden.

Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:

- att Försvarsmakten tilldelar de värnpliktiga hygienartiklar såsom rakhyvel, tandborste, tandkräm, och duschtvål, samt**

att i de fall Försvarsmakten inte kan tillhandahålla hygienartiklar ska ersättning för egeninköpta artiklar ges.

5.3.3 Studentboende

Totalförsvarspliktiga som tagit studieuppehåll riskerar idag att bli av med sin köplats till studentbostad. Totalförsvarspliktiga ska ges möjlighet att såväl behålla som skaffa bostad under sin plikttjänstgöring. Detta skulle bidra till en större trygghet för individen efter avslutad tjänstgöring.

Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:

att den totalförsvarspliktige under sin plikttjänstgöring inte förlorar sin plats i kön till studentbostäder, samt

att den totalförsvarspliktige ska kunna behålla redan tilldelad studentbostad eller inskaffa sådan under plikttjänstgöringen.

6 Information och mönstring

Att Lag (1994:1809) om totalförsvarsplikt är förankrad och allmänt känd hos befolkningen är en förutsättning för att den legitimt ska kunna brukas. Denna förankring ska säkerställas genom aktuell och korrekt information om totalförsvarsplikten före, under och efter plikttjänstgöringen.

6.1 Information gällande totalförsvarsplikten

Försvarsmakten, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap samt Plikt- och prövningsverket bör driva projektet med att informera i skolor om totalförsvarsplikt. Informationen ska vara objektiv, inte förskönande.

Även grundskolan ska utbilda om totalförsvarsplikt. Vidare bör gymnasieelever få en djupare information i vad totalförsvarsplikt innebär.

Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:

att Försvarsmakten, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap samt Plikt- och prövningsverket informerar om totalförsvarsplikt genom skolinformatörer,

att informationen om totalförsvarsplikt och utbildande myndigheter ska vara objektiv, inte förskönande,

att det ska vara obligatoriskt för gymnasieskolan att utbilda om totalförsvarsplikt,

att det ska vara obligatoriskt för grundskolan att utbilda om totalförsvarsplikt,

att det ska vara obligatoriskt för högskola och universitet att utbilda om totalförsvarsplikt,

att Försvarsmakten skickar ut informationsbrev om värnplikten till föräldrar vars barn ska fylla i mönstringsunderlag, samt

att befattningsguiden på försvarsmaktens hemsida ska uppdateras för att tydligt informera om vad totalförsvarsplikten innebär.

6.2 Mönstring

6.2.1 Mönstringsförfarandet

Formerna för mönstring bör utvecklas kontinuerligt för att kunna skriva in rätt individ på rätt plats och att individen får korrekt information om befattningen och utbildningen. Den tilldelade befattningen ska i största möjliga mån svara mot den mönstrandes personliga intressen, förmågor och kompetenser.

I nuläget uppfattas en brist i informationen som de mönstrande får av inskrivningshandläggarna. Försvarsmakten och Plikt- och prövningsverket bör utveckla informationsflödet mellan myndigheterna för att säkerställa korrekt information om befattningar och utbildningsorter. Det ska även finnas en detaljerad och korrekt information om samtliga befattningar på Försvarsmaktens hemsida, för att kunna förbereda individen inför mönstring, samt för vägledning under mönstringen.

Den mönstrande ska informeras om att befattningsbyten och byten av utbildningsort kan ske vid inryck eller under pågående utbildning. Detta för att kunna tillse att den värnpliktiga får möjlighet till en för individen meningsfull värnplikt och inte blir flyttad till en befattning som individen inte vill ha.

Mönstringsförfarandet ska vara utformat så att ingen diskrimineras. För att förebygga diskriminering bör mönstringstesterna utvecklas och inskrivningsförrättarna genomgå en adekvat utbildning. Vissa tester under mönstring saknar tydlig koppling till de olika krav som ställs för somliga befattningar. Dessa bör ses över.

Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:

- att specifika mönstringstester genomförs för olika befattningar, till exempel vibrationstest och syntest för förare,**
- att Plikt- och prövningsverket kontinuerligt utvärderar hur väl de matchat individen till befattningen,**
- att ingen diskriminering förekommer under mönstringsförfarandet,**
- att Plikt- och prövningsverket vid inskrivning ska ta största möjliga hänsyn till den enskildes intressen, förmågor och kompetenser,**
- att Försvarsmakten förser Plikt- och prövningsverket med förbandsspecifika befattningsbeskrivningar för att säkerställa att informationen ska vara korrekt,**
- att kommunikationen mellan Försvarsmakten och Plikt- och prövningsverket förbättras i de fall då ändringar görs i utbildning,**
- att den totalförsvarspliktiga ges information om sökbara bidrag redan vid mönstring,**
- att korrekt information gällande värnplikt och befattningar ska finnas på Försvarsmaktens hemsida, samt**
- att information angående tvingat byte av befattning före eller under värnplikten ska tilldelas under mönstringen.**

6.2.2 Utebliven eller ändrad tjänst

Utebliven tjänstgöring kan innebära att individen ställs utan sysselsättning. För att ge den totalförsvarspliktige viss möjlighet att lägga om sina planer bör information om ändrad eller utebliven tjänstgöring meddelas i så god tid som möjligt. Lämpligen bör individen meddelas senast två månader före inryck eller en månad innan sista anmälningssdag för högskola och universitet, beroende på vilket som infaller först.

Individen ska informeras om delar av utbildningen kommer att genomföras på annan ort än den där individen skrivits in, under vilken tid.

Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:

- att den som berörs ska få vara delaktig i beslut gällande eventuellt byte av befattning,**
- att information om ändrad eller utebliven tjänstgöring ska meddelas den enskilde senast två månader före inryck eller en månad innan sista svarsdag för högskola och universitet, samt**
- att beslut om inskrivning ska efterföljas av utbildande myndighet i den mån det är möjligt.**

6.3 Information från förbandet

Information vid inskrivningen om bland annat befattningar upplevs i regel som otillräcklig. Därför ska förbandet efter inskrivning informera ytterligare om vad befattningarna innebär och vad den värnpliktiga kan förvänta sig vid inryck och under utbildningen. Sådan information ska bidra till att den värnpliktiga känner sig välkommen och väl förberedd.

För att värnpliktiga ska garanteras fullgod information före inryck måste det informationsbrev förbanden skickar ut kvalitetssäkras. Ett antal förband har tagit fram ett informationshäfte som beskriver förbandet, vilket skickas till de inryckande. Samtliga förband ska uppdras att utarbeta ett sådant. Informationsbrevet ska som minst innehålla information om NVK, religionsutövande, medinflytandesystemet och förbandsort. Som komplettering till dessa publikationer ska den totalförsvarspliktige erhålla löpande information om förbandet och dess utbildning, verksamhet och eventuella förändringar. Dessutom ska information om totalförsvarspliktigas rättigheter och skyldigheter samt Försvarsmaktens syn på exempelvis diskriminering samt grå och kollektiv bestraffning i god tid inför inryck distribueras till samtliga blivande totalförsvarspliktiga.

För att minska den omfattande omställning som inryck innebär, ska den som skrivits in för värnplikt bjudas in till förbandet minst en gång före tjänstgöringen påbörjas, exempelvis till en informationshelg. Vid detta tillfälle kan utprovning av materiel ske och dessutom ska de totalförsvarspliktiga ges utökad information om enheten, sin befattning samt krav som kommer att ställas. Under informationshelgen ska de totalförsvarspliktiga få ut materiel som underlättar förberedelser inför inryck, såsom kängor och stridssäck. Om möjligheten finns bör det ges tillfälle att träffa ineliggande värnpliktiga i samma befattning. Det bör även anordnas ett NVK-möte, där de kan få mer riktad information samt en chans att lära känna varandra. Syftet med informationshelgen ska vara att förbereda de blivande totalförsvarspliktiga på den kommande utbildningen.

De blivande värnpliktiga ska uppmuntras att, i samtal med nuvarande värnpliktiga, försöka hitta en kontaktperson; någon de kan höra av sig till för att ställa ytterligare frågor om sin befattning och förbandet.

Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:

- att samtliga blivande värnpliktiga ska bjudas in till sin enhet vid minst ett tillfälle före inryck,**
- att den värnpliktiga före inryck erhåller information om dennes rättigheter och skyldigheter, information om NVK och möjligheterna till religionsutövning samt medinflytandesystemet,**
- att den värnpliktiga vid förbandsbesöket får ut utrustning som kan underlätta inryck,**
- att de värnpliktiga ges möjlighet att innan inryck delta på ett NVK-möte, samt**
- att förbanden ska uppmuntras till att göra filmklipp och dela på lättillgängliga forum som ger inblick på utbildningsmoment och olika befattningar.**

6.4 Värnpliktsnytt

Sedan 1971 fram till det att värnplikten lades vilande 2010 bedrevs tidningen Värnpliktsnytt. Denna tidning gavs ut regelbundet till Sveriges värnpliktiga och fungerade som ett forum för granskning av värnplikten samt information om det arbete som bedrevs både på förbanden samt hos dåvarande Värnpliktsrådet.

Då Värnpliktsnytt var ett av de forum som hade möjlighet till, och fokus på, att granska de värnpliktigas förhållanden samt ge de värnpliktiga en röst, hade tidningen en ovärderlig funktion. Dagens styrande förordningar inkluderar inte ett media likt detta för den nystartade pliktrörelsen.

För att pliktrörelsen ska få den genomslagskraft som tidigare värnpliktsrörelsen hade, och att dagens medinflytande ska kunna anses fungerande, behövs ett forum likt Värnpliktsnytt även idag. För att lyckas skapa och driva en plattform likt tidigare Värnpliktsnytt krävs stöd och vägledning för att skapa detta.

Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:

- att en granskande journalistisk verksamhet inspirerad av gamla Värnpliktsnytt införs,**
- att plattformen understöds med resurser och stöd,**
- att journalistiken sprids och når samtliga totalförsvarspliktiga,**
- att journalistiken även finns tillgänglig för civilbefolkningen,**
- att utgåva av Värnpliktsnytt ska tilldelas den värnpliktiga innan denne ryckt in, samt**
- att det ska skapas en internetplattform där värnpliktiga kan föreslå och ge information till framtida utgåvor av Värnpliktsnytt.**

7 Vapenfrihet

7.1 Handläggning av vapenfriärenden

Värnpliktiga blir ibland trakasserade på militära utbildningsplatser vid ansökan om vapenfrihet. Vidare har vapenfriansökningar blivit felaktigt handlagda. Problemen har hänvisats till attitydproblem och bristande kunskap bland handläggande personal inom Försvarsmakten. För att undvika detta ska beslut som gäller den enskildes rätt till vapenfrihet aldrig fattas av Försvarsmakten.

Vidare ska värnpliktiga, efter ansökan om vapenfrihet, inte tvingas fortsätta utbildas i bruk av väpnat våld mot annan person under behandling av vapenfriärendet.

Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:

- att attitydproblem kopplat till vapenfriärenden uppmärksammas och åtgärdas,**
- att handläggare av vapenfriärenden ska vara väl förtrogna med gällande regelverk, att personer som vill ansöka om vapenfrihet omgående får tillgång till vapenfrihetsansökan och tas ur tjänst som involverar våld mot annan människa, samt**
- att information gällande vapenfrihet måste förtydligas under mönstringen.**

7.2 Placering av vapenfria

Det finns endast ett fåtal befattningar inom Försvarsmakten där vapenfria värnpliktiga kan skrivas in, men dessa nyttjas inte i nuläget. Eftersom civilplikten i dagsläget är vilande saknas möjligheter för den som ansökt och beviljats vapenfrihet att genomföra utbildning i verksamhet som är betydelsefull för samhället under kris eller krig. Detta hävdas stundom leda till att värnpliktiga kan se rätten att vara vapenfri som en möjlighet att avbryta värnpliktsutbildningen. I förlängningen kan detta föranleda att beviljande av vapenfrihet försvåras eller att civilpliktsutbildningar införs med syftet att ha någonstans att placera vapenfria. Rätten att vara vapenfri får inte reduceras eller inskränkas.

Civilplikten måste återaktiveras med syftet att fylla en betydelsefull funktion för samhället under beredskap eller krig. Den får inte återupptas på intentionen att placera vapenfria tjänstepliktiga. Vapenfria utbildningar måste fylla ett samhällsnyttigt behov.

Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:

- att rätten att vara vapenfri inte får reduceras eller inskränkas, samt**
- att all vapenfri utbildning fyller ett samhällsnyttigt behov.**

8 Utbildning

8.1 Personlig utveckling

Utbildningen inom ramen för totalförsvarsplikten kan ge upphov till frågor om etik och moral. Dessa frågor och funderingar ska främjas av förbanden och uppmuntras genom till exempel undervisning om moral och etik, diskussioner på plutonen eller motsvarande enhet etcetera.

Totalförsvarspliktsutbildningens bidrag till personlig utveckling uppskattas av många. Genom exempelvis utvärdering och konstruktiv kritik utvecklas gruppen och individerna inom denna. Pliktrörelsen uppmuntrar utbildande myndighet till att utveckla utbildning i konstruktiv kritik, gruppdynamik och kommunikation för totalförsvarspliktiga.

Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:

- att utbildningen ska baseras på god pedagogik och präglas av en human människosyn.**
- att utbildande myndighet undervisar om moral och etik och uppmuntrar diskussion i ämnet, samt**
- att samtliga totalförsvarspliktiga utbildas i konstruktiv kritik och kontinuerligt får praktisera detta.**

8.2 Befälstäthet

Om befälstätheten underskrider en nivå där uppföljning, planering och utveckling blir bristfällig riskeras utbildningens innehåll att försämrats. Detta på grund av att uppföljning och konstruktiv kritik blir svår för samtliga att ta del av, vilket gör planering mindre effektiv och utbildningsmoment blir strukna/bortprioriterade. Utvecklingen och slutresultatet av de totalförsvarspliktigas utbildning riskeras att variera beroende på hur omfattande befälens delaktighet har varit under olika utbildningsmoment och hur stor personlig uppföljning totalförsvarspliktiga har fått av dem under utbildning/genomförande.

Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:

- att befälstätheten vid en pluton ej tillåts underskrida en nivå där samtliga i uppföljning av en utbildning kan få konstruktiv kritik, samt**
- att vid övningsmoment där farlig och riskfylld verksamhet bedrivs, såsom fordon- eller vapentjänst, måste det finnas tillräckligt många befäl för att riskmoment ska kunna bedrivas säkert.**

8.3 Avskrivningar

Utbildande myndighet ska utöka och förbättra arbetet med att reducera avskrivningar, genom att identifiera risker eller orsaker till dessa. Utbildande myndighet ska vidta åtgärder, på regional såväl som central nivå, och samtliga förband ska upprätta handlingsplaner för att minska antalet avskrivningar. I detta ska även alternativ till avskrivning finnas med. En totalförsvarspliktig som måste avskrivas av medicinska skäl, men vill fortsätta, ska ges möjlighet att få en tjänst anpassad till sin förmåga.

Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:

- att förband upprättar handlingsplaner för att minska antalet avrustningar, samt**
- att förbandet ska möjliggöra annan meningsfull utbildning i händelse av att den totalförsvarspliktiga inte kan fullgöra den utbildning som påbörjats,**
- att orsaken samt processen som lett fram till avskrivningen ska vara tydlig för den totalförsvarspliktiga.**

8.4 Befälsuttagna

På somliga enheter tas befälsuttagna ut i ett större antal än vad förbandet har möjlighet att utbilda. Efter en tid i tjänst väljs de bäst presterande till gruppbefäl eller motsvarande, medan resten meddelas att de ska utbildas i en annan befattning. Även om individen inte inskrivits som gruppbefäl av Plikt-och prövningsverket, bör denna ha rätt att krigsplaceras i den roll som tilldelas efter utbildning och lämplighet från förbandet. Detta eftersom Plikt-och prövningsverkets tester inte alltid speglar hur befattningen är i praktiken.

Det är önskvärt att befälsuttagna som blir inskrivna på befattningarna vid mönstring rycker in i ett tidigare skede än sina kamrater. Denna metod används på vissa förband, men inte alla. Vidare bör förbanden själva pröva lämpligheten för befälsföring på de värnpliktiga, för att i så stor mån som möjligt få ett så stort underlag som möjligt.

Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:

- att om förband beställer fler befälsutagna än vad som kan utbildas i syfte att göra utbildningen mer attraktiv, ska det tydligt framgå att de befälsutagna kan bli omplacerade om de inte anses lämpliga av förbandet,**
- att Plikt-och prövningsverket inför kompletterande befälslämplighetstest,**
- att enheterna också ska pröva befälslämpligheten på befälsuttagna totalförsvarspliktiga, samt**

9: Arbetsmiljö och säkerhet

9.1 Utrustning och materiel

Utbildande myndighet ska tillhandahålla den utrustning som behövs för att lösa tjänsten. Värnpliktiga vittnar emellertid om bland annat otillräcklig tilldelning av underkläder för att byta varje dag under en vecka och att de tvingas komplettera med civila persedlar, såsom löparskor och armbandsur.

Försvarsmakten måste skyndsamt ta fram militär utrustning där sådan fattas.

Det är anmärkningsvärt att Försvarsmakten, som aktivt arbetar för en ökad rekrytering av kvinnor, fortfarande inte anpassat uniformssystemet och utrustning till kvinnor, trots att kvinnor tjänstgjort i myndigheten i mer än fyra decennier. Med en ökad mångfald ökar behovet av, för individen, anpassad utrustning. Vidare kan inte tillåtas att persedlar är så pass dåligt passande att de åsamkar de totalförsvarspliktiga skador.

Förband ska kunna komplettera den personliga utrustningen för att lösa tjänsten mer effektivt. Det kan till exempel röra sig om att på sommarmånaderna tillhandahålla fler t-shirts eller ytterligare en uniform av hygieniska skäl. Försvarsmakten bör se över uniformssystemen för att utveckla mer funktionsduglig utrustning. Sveriges totalförsvarspliktiga anser att de persedlar som orsakar flest skador och är mest brådskande för Försvarsmakten att byta ut och utveckla är kängor, BH:ar, trosor, kroppsskydd, hjälm, handskar, kalsonger, bärsystem och stridsväst.

Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:

- att det finns för tjänsten och geografiskt läge, i tillräcklig mängd och för individen passande utrustning samt att denna finns i rätt storlekar,**
- att tillräckligt med underkläder, strumpor och tröjor tilldelas för att ha möjlighet att byta minst en gång om dagen i en tjänstevecka,**
- att utrustningen som tilldelas inte orsakar skador eller skav,**
- att utbildande myndighet kan erbjuda mer än en variant av kängor,**
- att armbandsur av tillfredsställande standard tilldelas, samt**
- skador som kan kopplas till materiel anmäls, förs statistik på och utvärderas där en regelbunden uppföljning sker.**
- att kvinnor skall ha rätt att byta till och nyttja kalsonger istället för trosor**
- att syninsatser ses över och förbättras**
- att Försvarsmakten tillhandahåller värnpliktiga med nedsatt syn glasögon andra än de syninsatser som kommer med skyddsglasögonen**

9.2 Boendemiljö, lokaler och vistelseutrymmen

De totalförsvarspliktiga har rätt att på tjänstefri tid klä sig civilt och måste därför ha rätt till ett civilt förvaringsutrymme. Utöver detta tillbringar de flesta totalförsvarspliktiga sin lediga tid under veckorna i logementet. För att göra den tiden så meningsfull som möjligt bör de totalförsvarspliktiga ha rätt att få utrusta logement och dagrum efter egen förmåga med exempelvis kaffekokare, vattenkokare, dekorationer, TV, radio, spel, böcker eller liknande.

På kaserner och fartyg kan den personliga integriteten vara svår att upprätthålla. I vissa fall saknas duschdraperier, sanitetshållare och toalettdörrlås, vilket skapar en otrygg miljö för individen.

Utbildande myndighet har det huvudsakliga ansvaret för de totalförsvarspliktigas utbildningsmiljö. Det är inte acceptabelt att logement, lokaler, föreläsningssalar och dylikt håller en undermålig standard. Hälsovådliga betingelser, såsom fuktskador eller dålig ventilation, får inte förekomma. Försvarsmakten bör också arbeta med att motverka vandalism av olika slag, såsom klotter och skadegörelse.

Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:

- att samtliga totalförsvarspliktiga får ett civilt förvaringsutrymme av tillfredsställande storlek,**
- att samtliga kaserner och fartyg har tillräckligt med toaletter och duschutrymmen som säkerställer den enskildes integritet,**
- att miljön i byggnader och lokaler där totalförsvarspliktiga vistas ska hålla en hälsoenlig standard,**
- att det finns tillgång till dag-eller uppehållsrum på samtliga boenden,**
- att det finns tillgång till tvättmaskiner och tvättmedel,**

- att** det finns tillgång till förvaring av kyl- och frysvaror och möjlighet att värma dem med hjälp av en mikrovågsugn, samt
- att** det finns tillgång till vattenkokare i samtliga kaserner.
- att** det ska finnas en tidsbegränsad period som utbildande enheter kan begära och nyttja undantagstillstånd för boenden som inte är godkända för det antalet totalförsvarspliktiga som bor där.
- att** trasiga artiklar i lokalerna som anmäls lagas skyndsamt.

9.3 Klimatanpassad utbildning

9.3.1 Resurser och materiel

Förbandsverksamheten har stundtals ett respektlöst förhållningssätt till de resurser och materiel förbandet nyttjar. Stundtals slösas det på Försvarmaktens resurser samtidigt som de totalförsvarspliktiga uppvaktar beslutsfattare med problem och får ofta svaret att resurserna saknas för att lösa dessa.

Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:

- att** utbildande myndighet prioriterar sin resursanvändning aktivt, samt
- att** slösaktigt användande av materiel, både på kasern och ute i fält, ska undvikas i så stor mån som möjligt och ses allvarligt på inom samtliga utbildande myndigheter.

9.3.2 Miljömedveten verksamhet

För att uppnå en ökad miljömedvetenhet och ett hållbarhetsperspektiv i verksamhet som berör värnpliktiga och deras vardag, måste utbildande myndighet liksom samhället anpassa sig. Militär verksamhet är inte en miljövänlig verksamhet, men vardagen för den enskilde som genomför utbildning kan och bör vara det i så stor utsträckning som möjligt.

I nuläget ter sig miljöarbetet olika från förband till förband. Miljömedvetenheten och viljan att arbeta med dessa frågor skiljer sig åt. Därför måste utbildande myndighet eftersträva att alla förband, under hela utbildningen, tar hänsyn till verksamhetens miljöpåverkan och aktivt arbetar för en mer hållbar utveckling.

Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:

- att** utbildande myndighet ska värna om miljön samt ta hänsyn till miljön vid all verksamhet,
- att** utbildande myndighet ska utveckla och stärka sitt miljöarbete, samt
- att** utbildande myndighet upprättar förhållningsregler för hur miljö- och hållbarhetsfrågor såsom källsortering ska hanteras på förbandsnivå.

9.4 Tillgång till kommunikation och media

I dagens samhälle finns ett stort behov av tillgång till internet dygnet runt för att hålla sig uppdaterad. Utbildande myndighet måste tillse att Sveriges totalförsvarspliktiga har tillgång till internet för kommunikation och informationsinhämtning. Vidare ska det ges goda möjligheter för totalförsvarspliktiga att ta del av nyhetshändelser genom dagstidningar, tidskrifter och TV. Att vara

ute i fält innebär för en värnpliktig absolut isolation från omvärlden. I allmänhet med tanke på att man är borta från civilsamhället och i synnerhet med anledning av mobilförbud. Uppdatering kring omvärldsläget; lokalt, nationellt och internationellt, är därmed omöjligt, om inte utomstående kan sprida den informationen.

Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:

- att samtliga totalförsvarspliktiga ges möjlighet att kostnadsfritt använda internet,**
- att utbildande myndighet tillser att det finns internetuppkoppling i allmänna utrymmen samt logement,**
- att samtliga totalförsvarspliktiga ges goda möjligheter att ta del av dagstidningar, tidskrifter och TV-sändningar, samt**
- att det finns datorer tillgängliga för de totalförsvarspliktiga, som kontinuerligt uppdateras till en tillfredsställande standard, samt kopplas till en för de totalförsvarspliktiga tillgänglig skrivare.**
- att totalförsvarspliktiga dagligen blir orienterade om nyheter lokalt, nationellt och internationellt i fält**

9.5 Fritid

Många totalförsvarspliktiga tjänstgör långt ifrån sin hemort och har inte möjlighet att åka hem på kvällarna. Förbanden måste tillse att de totalförsvarspliktiga har en meningsfull fritid på tjänstefria kvällar och helger. Därför är det viktigt att de totalförsvarspliktiga får ta del av stom- och veckoplaner för utbildningen, där de själva kan se när de till exempel har en tjänstefri kväll. Förbanden bör även tillse att de totalförsvarspliktiga kan utnyttja fritiden på ett tillfredsställande sätt, på förbandet eller nära intill. Det är därför av största vikt att förbandet håller god dialog med fritidssamordnare vid förbanden samt närliggande soldathem. För att värnpliktiga även ska få en god återhämtning i hemmet bör de få minst två dagars permission per påbörjad vecka i tjänst, medräknat dagarna för hem och återresa.

Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:

- att förbanden tillser att de totalförsvarspliktiga får ta del av stom- och veckoplaner över utbildningen utan att utbildningen i sig äventyras,**
- att förbanden tillser att fritidssamordnare, Soldathemförbundet och andra relevanta aktörer får ta del av stom- och veckoplaner över utbildningen,**
- att utbildande myndighet utverkar medel som delas ut centralt ifrån till förbanden, så att det på förbanden finns en budget avsedd för värnpliktigas fritid,**
- att alla förband ska verka aktivt för att öka utbudet av fritidsaktiviteter för de totalförsvarspliktiga, samt att tillgodose att det finns lokaler tillgängliga för att bedriva dessa aktiviteter på förbanden och/eller i dess närhet,**
- att förbanden tillsätter en fritidssamordnare eller någon med motsvarande ansvar, samt**

att värnpliktiga får minst två permissionsdagar per påbörjad vecka i tjänst.

9.6 Kost

Med undantag för ett fåtal förband serverar militärrestaurangerna generellt tillfredsställande måltider. Samtidigt innehåller ISO-kärlen alltför ofta liknande varianter av färglösa, osmakliga grytor med ris eller potatis. Värnpliktiga måste erhålla tillräcklig mängd mat och näring genom maten eftersom utbildningen är fysiskt och psykiskt påfrestande. För att bibehålla ett högt mentalt välmående bör totalförsvarspliktiga få god och varierad kost.

Vidare blir det alltmer vanligt med specialkost. Utbildande myndighet måste kunna erbjuda lakto-ovovegetarisk och helvegansk kost under totalförsvarsplikten. Specialkosten får inte innebära att mängd eller näring är reducerad, vilket förekommer i dagsläget. I vissa militärrestauranger erbjuds specialkost (inklusive anpassade måltider av religiösa skäl) enbart till anställda och inte till värnpliktiga. Detta är självklart både orimligt och oförståeligt. Värnpliktiga med särskilda kostpreferenser ska få ta del av tillgänglig mat i samma utsträckning som anställda.

Ovanstående krav gäller självklart all form av måltid, på restaurang, ISO-kärl/förpackning och rationsmåltider.

Ett minimumproteinkrav inom kosten ska införas för att samtliga värnpliktiga ska ha möjligheten att bygga upp en starkare eller bibehålla en fysisk förmåga under värnpliktens gång. Detta för att förhindra proteinbrist, vilket leder till försämrad fysisk prestation och förmåga över tid.

Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:

- att mängden mat och näringsinnehåll vid frukost, lunch, middag och kvällsmål ska möjliggöra upprätthållande av en hög fysisk och psykisk prestationsnivå, samt att de som ansvarar för maten ska ha en god förståelse för detta,**
- att specialkosten ska motsvara den kalorimängd och det näringsinnehåll som erbjuds i ordinarie måltider och ska vara uträknat och specificerat,**
- att den specialkost som erbjuds anställda även ska erbjudas till värnpliktiga,**
- att specialkost ska innefatta lakto-ovovegetarisk och vegansk kost,**
- att ett minimumproteinkrav ska finnas inom kosten.**
- att det ska finnas tillgång till diskmöjligheter i fält, samt**
- att alla värnpliktiga ska få utbildning i hygien vid utspisning i enlighet med Försvarsmaktens stadgar för utspisning.**

9.7 Mens

I de instruktioner som finns gällande hygien i fält nämns inte hur mens ska hanteras. Eftersom exempelvis fempunktsvätt och rakning beskrivs ska även flera alternativ för hantering av mens i fält beskrivas. Alla ska ges goda förutsättningar för att kunna sköta sin hygien. SoldF bör uppdateras så att information om hygien för bägge kön finns, inklusive mens i fält.

Eftersom kvinnor lyder under samma lag som män i frågan om totalförsvarsplikt och grundutbildning ska samtliga därför få samma förutsättningar för att genomföra den. Att värnpliktiga erbjuds

mensskydd kostnadsfritt och lättillgängligt under hela grundutbildningstiden är en viktig förutsättning. Forsvarsmakten erbjuder detta från och med januari 2021 och så ska det förbli.

Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:

- att** mensskydd finns lättillgängligt på toaletter i kasernerna, i tältlagslådor, ombord på fartyg, i fordon etcetera,
- att** återanvändningsbara kit med mensskydd, våtservetter, intimservetter, plastpåsar och liknande tilldelas totalförsvarspliktiga som enkelt kan fyllas på vid behov,
- att** det finns tydliga rutiner för hur förråd av mensskydd ska fyllas på,
- att** utbildning i hygien för kvinnor är likvärdigt som för män och genomförs för samtliga totalförsvarspliktiga och anställda inom Forsvarsmakten,
- att** SoldF kompletteras med instruktioner för hygien och mens, samt
- att** det vid inryck hålls i ett informationspass om mens i tjänst.
- att** det finns tydliga rutiner och regler för förråd av mensskydd, samt när de ska fyllas på,
- att** utbildning i hygien och mens för kvinnor håller hög standard och genomförs för samtliga värnpliktiga och anställda.

9.8 Dokumentation av utbildning

En kamera ska finnas tillgänglig på plutonsnivå samt minst en totalförsvarspliktig per pluton med utbildning ska vara fotoansvarig. Bilderna blir ett minne som kan visas för anhöriga och de blir också reklam som visar och sprider information till samhället om totalförsvarsplikten.

Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:

- att** minst en totalförsvarspliktig per pluton ska ha fototillstånd och tillgång till kamera vid lämplig situation.

9.9 HBTQ+

Genom ett aktivt arbete med frågor gällande HBTQ+ kan utbildande myndighet på sikt tillgodose att samtlig personal inom organisationen besitter kompetens om HBTQ+. Det bör arbetas aktivt och förebyggande mot alla uttryck av homo-och transfobi inom hela organisationen.

Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:

- att** utbildning om frågor som belyser HBTQ+ genomförs för samtliga totalförsvarspliktiga och anställda, samt
- att** utbildande myndighet arbetar aktivt och förebyggande mot uttryck av homo-och transfobi.

9.10 Etnicitet, kultur och trosuppfattning

Totalförsvarsplikten är en angelägenhet för hela Sveriges befolkning. Utbildande myndighet bör säkerställa att individer med olika etnicitet, kulturer och trosuppfattningar kan genomföra utbildning

utan att göra avkall på sin personliga övertygelse. Exempelvis bör de vars religion påbjuder bruk av huvudbonad medges detta, om säkerheten och omständigheterna tillåter.

Totalförsvarspliktiga känner stundom att de påtvingas kristna idéer och kristen trosuppfattning genom att de exempelvis måste delta vid korum eller sjunga psalmer.

Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:

- att utbildande myndighet tillgodoser religiösa behov som totalförsvarspliktiga har, om omständigheterna tillåter, samt**
- att myndigheten tydligt informerar om att värnpliktiga inte tvingas delta vid korum eller andra religiösa aktiviteter.**

9.11 Fysisk träning

Det ställs höga krav på individens fysik under plikttjänstgöring. Därav måste bland annat styrketräningslokal, elljusspår och sporthall innehålla adekvat utrustning och vara av god kvalitet. Lokalerna måste finnas i direkt anslutning till utbildningsplatsen. Totalförsvarspliktiga ska inte nedprioriteras till gagn för anställda.

Totalförsvarspliktiga med teoretiska eller stillasittande tjänster ska ges möjlighet till fysisk träning på tjänstetid, minst tre timmar per vecka uppdelat på minst två tillfällen.

Under plikttjänstgöring kommer många totalförsvarspliktiga skadas så pass allvarligt att rehabilitering krävs. Det är inte alltid självklart att värnpliktiga ges möjlighet till rehabiliteringsträna när resterande genomför fysisk träning. Detta kan i sin tur kan leda till att värnpliktiga tvingas avskiljas, trots att det kunnat undvikas. Därav bör det tydligt framgå och tillåtas att värnpliktiga under fysisk träning ska ha möjlighet till rehabilitering om de har en skada som kräver detta.

Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:

- att schemalagd passande fysisk aktivitet genomförs minst tre timmar i veckan uppdelat på minst två tillfällen beroende på befattning,**
- att tillgång till träningsfaciliteter av god kvalitet med adekvat utrustning, i direkt anslutning till utbildningsplatsen ges efter den grundläggande soldatutbildningen,**
- att teoretisk utbildning i fysisk träning, näringslära, mental styrka och skadeförebyggande träning för vanliga tjänsteskadorna ges,**
- att totalförsvarspliktiga ska ges samma tillgång till träningsfaciliteter som övrig personal. samt**
- att värnpliktiga som har en skada som behöver rehabiliteringsträna ska ges möjlighet till detta under tjänstetid, samt**
- att totalförsvarspliktiga inte ska tvingas genomföra ordinarie träning som inte godkänts av försvarshälsan eller motsvarande**

10 Efter totalförsvarsplikten

10.1 Meritvärde

Utbildande myndighet och regeringen ska ge högre prioritet åt en allmän statushöjning av totalförsvarspliktsutbildningen. Genomförd totalförsvarspliktsutbildning i sig ska ses som en betydande merit. Utbildande myndighet bör fördjupa samarbetet med utbildningsväsendet och näringslivet för att förbättra det civila meritvärdet samt att höja utbildande myndighets anseende som utbildare gentemot det civila samhället.

Utbildande myndighet ska fokusera mer på konkreta bevis och certifikat för utbildningar och kompetenser. Exempelvis ska man tillse att fordonsutbildningar ska leda till civilt gångbara körkort, gruppchefsutbildning till ledarskapsintyg. Dessa typer av satsningar kommer vara viktiga för att utveckla utbildningens attraktivitet och meritvärde. Totalförsvarspliktsutbildning resulterar även i flertalet svårämbara kompetenser som är högt eftertraktade av civila arbetsgivare; ledarskap, initiativtagande, samarbetsvillighet, disciplin och stresstålighet är ett axplock av dessa. Det är viktigt att även uppmärksamma den personliga utveckling som värnplikten genererar.

Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:

- att utbildande myndighet och regeringen verkar för att totalförsvarsutbildningen får en allmän statushöjning i samhället,**
- att utbildande myndighet samarbetar med berörda myndigheter i utbildningsfrågor, både centralt och regionalt, samt tydliggör vilka utbildningar som kan kompletteras med civil utbildning för att erhålla bevis på formell kompetens,**
- att all totalförsvarsutbildning med en civil motsvarighet ska resultera i civila certifikat, intyg eller högskolepoäng, samt**
- att all utbildning som resulterar i högskolepoäng likriktas mellan förbanden.**

10.2 Vitsord

Utbildande myndighet bör prioritera att den civila delen av det militära vitsordet blir mer gångbart och lättförståeligt för allmänheten. Detta bör göras genom beskrivande värdeord och en förteckning över de civilt meriterande utbildningar den totalförsvarspliktige erhållit. Vitsordet ska vara lättförståeligt, även för en person som inte haft tidigare kontakt med utbildande myndigheters verksamhet. Vitsordet måste likriktas mellan förbanden, och bedömningskriterier för totalförsvarspliktiga ska vara tydliga och delges de totalförsvarspliktiga redan vid inryck.

De förtroendevaldas arbete har stor betydelse för de totalförsvarspliktiga vid förbandet och det ska omnämnas i det militära vitsordet. Det är inte acceptabelt att vitsordet påverkas negativt av förtroendeuppdrag. Andra typer av utmärkelser, prestationer eller berömvärda insatser i tjänst ska också uppmärksammas.

I de fall där tiden under grundutbildning inte är tillräcklig för att den totalförsvarspliktige ska kunna erhålla civila utbildningsbevis, ska det ges möjligheter för den totalförsvarspliktige att på sin fritid förvärva nödvändiga kunskaper. Till exempel kompletterande utbildning under tjänstefria kvällar eller efter avslutad totalförsvarsplikt.

Utbildande myndighet och statsmakten ska stödja totalförsvarspliktiga att studera på högskola eller vuxenutbildning under sin lediga tid. Alla utbildningar och utbildningscertifikat knutna till tjänsten som förvärvas under fritid ska vara kostnadsfria för de totalförsvarspliktiga.

Sveriges totalförsvarspliktiga kräver:

- att utbildande myndighet i samråd med totalförsvarspliktiga och arbetsgivare aktivt arbetar för att göra vitsordet civilt gångbart,**
- att Försvarsmakten standardiserar bedömningen av utbildningsmoment,**
- att utbildning i vitsordssystemet och dess kriterier ges till truppnära befäl,**
- att tre grundliga och personliga utvecklingssamtal sker under värnplikten,**
- att den värnpliktige informeras om preliminärt betyg i tid till ansökningsperioden för vidare karriär inom Försvarsmakten,**
- att de förtroendevaldas arbete inte ska påverka negativt, utan vägas in och ha betydelse i positiv bemärkelse, i det militära vitsordet,**
- att de förtroendevaldas vitsord ska skrivas i samråd mellan plutonchefen och närmast ansvarigt befäl för förtroendeuppdraget, samt**
- att förbanden delger de totalförsvarspliktiga bedömningskriterier vid inryck, samt att vitsordet kan begäras ut på fler språk än svenska.**